Stenogrammid

XIII Riigikogu, IV Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 27.09.2016, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine
1. 10:03 Riigikogu otsuse "Rahvahääletuse korraldamine Euroopa Liidu immigrantide ümberjaotamise kava osas" eelnõu (261 OE) esimene lugemine
2. 11:10 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine" muutmine" eelnõu (286 OE) esimene lugemine
3. 11:17 Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (248 OE) esimene lugemine
4. 12:22 Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse muutmise seaduse eelnõu (262 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Tere hommikust, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu täiskogu IV istungjärgu 3. töönädala teisipäevast istungit. Kõigepealt on eelnõude ja arupärimiste üleandmine. Kolleeg Andres Ammas, palun!

11:00 Andres Ammas
Lugupeetav eesistuja! Lugupeetavad Riigikogu liikmed! Täna on rahvusvaheline turismipäev. Siin saalis on terve hulk lugupeetud kolleege, kes on ka selle alaga endale leiba teeninud. Küllap tunnevad nad ennast täna kõrvust tõstetuna. Selle päeva puhul on Vabaerakonna fraktsiooni kaheksa liiget pannud kirja ühe arupärimise. Me kaalusime päris tõsiselt, kellele see arupärimine saata, kas ettevõtlusministrile, keskkonnaministrile või tervise- ja tööministrile. Kuid kuna Terviseamet allub tervise- ja tööministrile, siis on selle arupärimise päises kirjas Jevgeni Ossinovski nimi. Küsimus ise on järgmine. Meie poole on pöördunud Eesti maaturismiettevõtjad, kes on kõnelnud kaevude vee süvaanalüüsi põhjendamatult karmidest nõuetest. See analüüs on kallis. Väidetavalt on tegemist n-ö järjekordse allumisega eurodirektiivile. See summa, 1000 eurot, mis pealinnas võib tunduda turismiettevõtjale mitte nii väga märkimisväärne, on maaturismiettevõtjale suur raha. Oleme pannud kirja küsimused. Näiteks mis põhjusel on väikeettevõtjatele pandud nii kulukad ja nõrgalt põhjendatud kontrollinõuded, mis pärsivad ettevõtlust ja viivad tõenäoliselt ka maalt töökohti? Jääme huviga ootama ministri vastust. Aitäh!

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Rohkem eelnõude ega arupärimiste üleandmise soove ei ole. Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe arupärimise ning Riigikogu juhatus menetleb seda kodu- ja töökorra seaduse järgi. Palun teeme kohaloleku kontrolli!
Kohaloleku kontroll
Kohalolijaks registreerus 88 Riigikogu liiget, puudub 13.

---

1. 10:03 Riigikogu otsuse "Rahvahääletuse korraldamine Euroopa Liidu immigrantide ümberjaotamise kava osas" eelnõu (261 OE) esimene lugemine

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Head kolleegid! Tänases päevakorras on viis päevakorrapunkti. Esimene päevakorrapunkt on Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Rahvahääletuse korraldamine Euroopa Liidu immigrantide ümberjaotamise kava osas" eelnõu 261 esimene lugemine. Ma palun ettekandeks kõnepulti Riigikogu liikme Jaak Madisoni!

11:00 Jaak Madison

Tere hommikust, austatud Riigikogu aseesimees ja head kolleegid! (Juhataja helistab kella.) Pole hullu, on vaja minna tagasi fraktsioonidesse, arusaadav. Ühesõnaga, meie otsuse eelnõust. Käesoleva aasta 8. juunil esitas Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioon otsuse eelnõu, mille kohaselt korraldatakse tuleva aasta 23. aprillil rahvahääletus, kus hääletusele pannakse järgmine riigielu küsimus: "Kas Teie olete nõus, et Eesti Vabariik osaleb Euroopa Liitu saabunud immigrantide ümberjaotamises?"
Räägin lähemalt sellest ümberjaotamise kavast. Möödunud aasta 22. septembril toimus Brüsselis kohtumine, kus Euroopa Liidu liikmesriikide ministrid leppisid kokku 120 000 rahvusvahelist kaitset vajava inimese ümberjaotamises liikmesriikide vahel. Kokku jagavad riigid praeguse plaani alusel ümber 160 000 inimest, millest Eesti osa oleks ligikaudu 550 inimest. See küsimus on tekitanud ühiskonnas väga suurt poleemikat, vastandumist ja ka eri osapoolte selle vastu ülesõhutamist. Meie ettepanek aitaks tunduvalt seda pinget ühiskonnas maha võtta ning anda inimestele võimalus öelda, kas me peaksime kõnealuses kavas osalema ja paigutama sunduslikult ümber inimesi, kellest osa ei tahagi siia tulla ja keda ka väga paljud meie inimesed ei oota. Me arvame, et Eesti rahval peaks olema õigus selles küsimuses kaasa rääkida, sest see puudutab kogu Eesti ühiskonda, mitte ainult liikmesriikide ministreid või neid komisjone, kes on selle otsuse heaks kiitnud.
Rääkides õigusest, võib öelda, et rahvahääletuse korraldamine on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse ja Euroopa Liidu aluslepingutega. Pidevalt on tulnud üles küsimus, kui palju see rahvahääletus maksma läheks. See on ligikaudu võrreldav Riigikogu valimiste korraldamise maksumusega – kuni 2 miljonit eurot. Kuid näiteks on käesoleva aasta eelarves umbes 7,5 miljonit eurot eraldatud pagulasstruktuuride ülesehitamiseks, nii et see 2 miljonit on kaugemas perspektiivis üpriski tühine summa. Samas ei ole 2 miljonit eurot ühiskonnas sidususe loomiseks ja väga suurte pingete mahavõtmiseks märkimisväärne hulk raha.
Põhiseaduskomisjon palus anda selle eelnõu kohta juriidilise analüüsi ja hinnangu. Kahjuks tuli vastus ainult MTÜ-lt Eesti Pagulasabi ja SA-lt Eesti Inimõiguste Keskus. Kui ma räägin selle vastuse nendest punktidest, mis käsitlevad just nimelt meie eelnõu (vastus anti nii Keskerakonna fraktsiooni algatatud eelnõu kohta, mida me menetlesime möödunud nädalal, kui ka meie eelnõu kohta), siis tasub esile tuua, et meie eelnõu kohta on isegi Eesti Inimõiguste Keskus avaldanud arvamust ja andnud juriidilise hinnangu, et rahvusvahelisest, Euroopa Liidu või riigisisesest õigusest ei tulene õiguslikult siduvat kohustust pagulaste ümberjaotamises osaleda. Riigikogul on põhimõtteliselt õigus see küsimus rahvahääletusele panna. Seega on välistatud ka võimalus demagoogiliselt väita, et me ei saa korraldada rahvahääletust, sest me oleme sunduslikult seotud kas pagulasseisundi konventsiooniga või muude juriidiliste lepingutega, millest me ei saa lahti öelda. Seega, hääletuse mittekorraldamiseks alust ei ole. Hetkel on see minult tutvustuseks kõik. Ootan küsimusi. Aitäh!

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Teile on küsimusi. Mihhail Stalnuhhin, palun!

11:00 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! On tehtud uuringuid, enam-vähem on teada avalikkuse arvamus. Ühelt poolt tahaks rahvas, et mõned küsimused antaks ka talle otsustada, teiselt poolt on suur kartus. Aga konkreetsemalt, kas te olete seda asja uurinud sellise pilguga, et kui rahvahääletus oleks toimunud, siis milline oleks teoreetiliselt võinud see tulemus olla? Kui paljud neist, kes oleksid selles osalenud, oleksid vastanud jah ja kui paljud ei?

11:00 Jaak Madison

Aitäh, austatud küsija! Ainukesed andmed, millele me saame tugineda, on avaliku arvamuse uuringud, mida on teinud ühiskonnauuringutega tegelevad institutsioonid või kas või meediaväljaanded, kes teevad sellel teemal küsitlusi. Vaatame nende andmeid. Sõltub küll metoodikast, sõltub küsitletute arvust ja sõltub sellest, kes on uuringu teinud, kuid 70–90% Eesti rahvast on avaldanud väga kindlalt

ühte meelt, et me ei peaks ümberjaotamises osalema. See on väga kaalukas fakt, miks oleks vaja korraldada rahvahääletus, mis oleks ka juriidiliselt ja õiguslikult siduv ning annaks adekvaatse pildi ühiskonna meelsusest ja arvamusest. See oleks väga hea pidepunkt, millest lähtuda edasistes otsustes. Seega, ametlikku arvu ei tea meist mitte keegi. Me võime vaid esitada hüpoteesi, kui palju selliseid inimesi võib olla, ja see vahemik on 70–90%.

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Mihhail Stalnuhhin, palun!

11:00 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Euroopa Liidu riigid jagunevad selles küsimuses mitmesse gruppi. On neid, kes muutuvad tagantjärele targemaks, nagu näiteks Rootsi, kes alguses oli vapustavalt liberaalne, aga siis, kui häda oli majas, hakkas pagulaste sissevoolu tõkestama. Brexit näitas väga hästi, milline on suhtumine. On olemas selliseid riike, kes raudselt panevad paika pagulaspoliitika, nagu Ungari ja Poola, aga on ka neid, kes ütlevad, et saab tehtud, ja täidavad suvalisi korraldusi. Kas te usute, et sellise rahvahääletuse abil võiks Eesti riigi teha tõesti iseseisvaks ja ise otsustajaks nendes küsimustes, mis teda puudutavad?

11:00 Jaak Madison
Aitäh, hea küsija! Ma usun, et see oleks suur samm edasi. See oleks siiski pretsedent, kui Euroopa Liidu otsuseid puudutav küsimus pannakse rahvahääletusele, mis on ka õiguslikult siduv ehk selle tulemust peab igal juhul järgima. Ma arvan, et kui see pretsedent saaks n-ö harjumuseks, siis kindlasti annaks see uue suuna meie ja Euroopa Liidu arengule tervikuna. Vaatame teiste riikide meelsust, mis on aja jooksul muutunud. Te tõite välja Rootsi. Rootsi naaberriigid Soome, Taani ja Norra on kõik hakanud rakendama konservatiivsemat migratsioonipoliitikat. Rootsi hurjutas möödunud aastal oma naabreid, et need ei ole piisavalt humanistlikud ega soovi pagulasi aidata. Kuid tuli välja, et naaberriigid olid tunduvalt ettenägelikumad ja arvestasid rohkem ühiskonna meelsuse ja riskidega, mis võivad tekkida, kui minnakse üle teatud piiri ja tekitatakse ühiskonna sees väga suur konflikt, mis võib eskaleeruda. Alles kaks või kolm päeva tagasi päädis see näiteks tulistamistega Malmös. Sellised juhtumid on Rootsis igapäevased. Me ei kuule, et sellised asjad oleksid näiteks Kopenhaagenis või Soomes igapäevane nähtus. Kui rääkida teistest riikidest, siis selle otsuse vastu hääletasid ministrite nõukogus m.a 14. septembril neli riiki: Poola, Tšehhi, Slovakkia ja Ungari.
Paraku on Euroopa Liit selline tore ja ilus koht, kus kehtib kvalifitseeritud häälteenamus ehk kui vähemalt 55% riikidest, kes moodustavad 60% Euroopa Liidu elanikkonnast, otsustavad ühtemoodi, siis see on kohustuslik ka ülejäänud 45%-le riikidest ja nad peavad seda otsust täitma. Seega, kui rääkida vabatahtlikust osalemisest, siis tegelikult seda ei ole. Kui Eesti oleks ka olnud viies vastuhääletaja, oleks see otsus saanud siiski meile kohustuslikuks ja Eesti oleks pidanud minema koos nende nelja riigiga Euroopa Kohtusse oma õiguste eest seisma, mida need neli riiki õnneks ka tegid. Kuidas see asi lõpeb ja milline on kohtuotsus, seda me veel ei tea, kuna asi on alles menetluses. See lihtsalt näitab, et kui praegune kurss jätkub, siis ei ole meil mõtet imestada, kui Euroopas levibki laiemalt meelsus, mis kritiseerib väga teravalt Euroopa Liitu ja tema poliitikat. See, et 17 miljonit inimest Suurbritannias otsustasid lahkuda Euroopa Liidust, on lihtsalt selle väga halva töö tagajärg. Kui analüüsida neid põhjuseid, kuidas me selleni jõudsime, siis mina ütleksin, et järgmine on kas Nexit või Frexit või mingi kolmas variant.

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Henn Põlluaas, palun!

11:00 Henn Põlluaas
Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea sõnavõtja! Sa kindlasti ju tead, et meil räägitakse, kuidas paanikaks ei ole põhjust, sest ainult 60 pagulast on Eestisse tulnud ja siin vastu võetud, nende kõikidega suudame me suurepäraselt hakkama saada ning integreerida nad meie ühiskonda ja kultuuriruumi. Kõige selle taustal tekib küsimus, milleks on siis üleüldse vaja rahvahääletust, kui kõik on nii ilus ja roosiline.

11:00 Jaak Madison

Aitäh, hea küsija! Kui ma võtaksin teie küsimust tõsiselt, siis tunduks, nagu see oleks tulnud minust vasakul istuvate rahvasaadikute suust. Kindlasti on inimesi, kes arvavad, et rahvahääletust ei olekski vaja, liigne otsedemokraatia on hoopis kurjast ja saatanast ning võim peab olema võimalikult palju siia saali koondatud. Õnneks mõistan ma teie irooniat ja ümbernurgaküsimist. Ma arvan, et praegu ei olegi ühiskonnas paanikaks põhjust, kui me käitume targalt ja ettenägevalt, nagu Eesti rahvas on läbi ajaloo alati teinud, erinevalt valitsejatest või väga paljudest rahvasaadikutest.
Kui rääkida 60 inimesest, kes on ümber paigutatud, siis on selge, et 60 inimest ei kõiguta loomulikult veel Eesti riigi suveräänsust või püsima jäämist, kuid asi on põhimõtteline. Kui me loome pretsedendi, nõustudes vastu võtma inimesi, kes on saabunud Euroopa Liitu illegaalsel teel inimsmugeldajate abil, siis tuleb arvestada, et need inimesed tõenäoliselt ei integreeru siia ühiskonda niivõrd edukalt, nagu kultuurilisest ja religioossest päritolust johtuvalt teeksid seda meie naaberriikide inimesed. Seega, ma arvan, et iga inimene, kes on selle mehhanismi abil ümber paigutatud, pigem süvendab praegust olukorda, kus ongi täiesti aktsepteeritav, et inimesed saabuvad Euroopa Liitu, rikuvad Schengeni viisaruumi reegleid, kasutavad illegaalsete inimsmugeldajate abi ja maksavad neile 1000–3000 dollarit inimese kohta.
Ei ole mitte mingil moel vastuvõetav, et meie osaleme sellises inimkaubanduses ja inimäris, sest teisel pool piiri on veel mitu miljonit inimest ootamas esimest võimalust, et saaks Euroopa Liitu ehk kuldsele marjamaale. Meie osalemine selles on minu meelest täiesti vastuvõetamatu. Aga meil on vaja kindlat teavet, kui paljud ühiskonnaliikmed sellist poliitikat toetavad ja kui paljud ei toeta, ning ainuke variant selle väljaselgitamiseks ongi rahvahääletus. Pärast seda ei oleks mitte kellelgi võimalust öelda, et aga tema uuring näitab, et nii paljud ikka toetavad immigrantide või pagulaste vastuvõtmist või et nii paljud ei toeta. See kõik on praegu puhas spekulatsioon, keegi täpset arvu ei tea. Rahvahääletus on ainukene legitiimne variant, kuidas see välja selgitada, ja ma arvan, et see on täiesti möödapääsmatu.

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Peeter Ernits, palun!

11:00 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Põhiseaduskomisjonis me otsustasime selle eelnõu ära tappa, nii nagu ka Keskerakonna analoogse ettepaneku. Nii et ees seisab avalik tapmine. Te korjasite eelmisel aastal ligi 40 000 eestimaalase allkirja, aga paistab, et see ei loe midagi. Referendum läheks maksma 2 miljonit eurot. Ma jagasin selle 40 000-ga. Kui iga referendumi tahtja maksaks 200 eurot, oleks referendumi jaoks raha juba koos. Mis te arvate, kas see on reaalne, et igaüks, kes on mures, panustab 200 eurot ja referendumiraha on koos?

11:00 Jaak Madison
Aitäh, hea küsija, hea küsimuse eest! Ma arvan, et neid inimesi, kes referendumit soovivad, on tunduvalt rohkem. Küsimus on selles, kas inimene peaks maksma referendumil osalemise võimaluse eest, sellepärast et ta julges allkirja anda. Samal ajal on veel inimesi, kes oleksid tahtnud allkirja anda. Näiteks oli väliüritustel väga palju inimesi, kes oleksid soovinud allkirja anda, aga neil pesitses kuklas hirmutunne, et kui nad annavad avalikult oma allkirja kuskile, eriti veel Konservatiivse Rahvaerakonna lehele, kes on demoniseeritud ja tehtud saatana kehastuseks Eesti ühiskonnas, siis ei tea, mis juhtub. Seega, me ei tea nende inimeste täpset arvu, kes oleksid tahtnud allkirja anda. Me ei tea täpselt, kui palju inimesi soovib referendumil või rahvahääletusel oma arvamust välja öelda. Neid võib olla 200 000 või 300 000, aga see kõik on spekulatsioon.
Ma arvan, et ka nendel inimestel, kes andsid allkirja – neid on peaaegu 40 000 –, on seaduslik õigus osaleda riigielu küsimuste üle otsustamisel ilma lisatasu maksmata. Teatavasti on nad kõik Eesti Vabariigi kodanikud, kes maksavad Eesti Vabariigile makse ja eeldavad, et nende maksude tõttu saavad nad elada demokraatlikus vabariigis, kes arvestab nende arvamusega ja enamuse sooviga, mis määrab Eesti riigi tuleviku. Seega, ma arvan, et 200 euro küsimine iga allkirja andnud inimese käest ei ole mingil moel sobilik, sest need inimesed hoolivad Eesti riigist võib-olla rohkem kui mõni teine ja on need 200 eurot aastate vältel juba mitu korda maksudena ära maksnud.

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Martin Helme, palun!

11:00 Martin Helme

Aitäh, härra asespiiker! Lugupeetud ettekandja! Ma juhin tähelepanu, et see referendum maksaks keskeltläbi 2 miljonit eurot, aga erakonnad saavad igal aastal riigilt peaaegu 5,5 miljonit. Selle raha eest me saaksime aastas kaks referendumit teha. Midagi ei juhtuks, kui erakonnad seda raha ei saaks ja see läheks otsedemokraatia arendamise jaoks. Eelmisel nädalal oli siin Keskerakonna eelnõu, milles ka sooviti rahvahääletust immigratsiooniteemal. Kaasettekandja põhiseaduskomisjonist, kes on ka täna kaasettekandja, seletas meile pikalt ja põhjalikult, kuidas Genfi konventsioon ei võimalda meil mitte mingil moel mitte kuidagi piirata mitte mingite pagulaste Eestisse tulemist. Kas sellest oli ka meie eelnõu puhul komisjonis juttu ja mis sa selle jutu peale üldse kostad?

11:00 Jaak Madison

Aitäh, auväärt küsija! Meie eelnõu arutelul seda küsimust ei tõstatatud, kuna see eelnõu ei riku mitte ühtegi konventsiooni. Ainuke asi, millega see läheb vastuollu, on Euroopa Liidu liikmesriikide ministrite kokkulepe, sest selle alusel on kahe kuu jooksul võimalik pöörduda Euroopa Kohtusse. Kuna kaks kuud on ammu möödas, siis seda kava, mis on juba kinnitatud ja mis näeb ette umbes 550 inimese paigutamist Eestisse, juriidilisel põhjusel enam kohtusse anda ei saa. Kuid meie eelnõu on teatavasti ka tulevikku vaatava eesmärgiga, sest 160 000 inimest, keda üritatakse Euroopa Liidus ümber jaotada, on vaid üks piisk selles inimmeres, mis saabus Euroopasse möödunud aastal. Sel aastal on tulnud veel sadu tuhandeid inimesi juurde. Seega, kriis ei ole möödunud, selle kriisi sihik on nüüd liikunud Põhja-Aafrika ranniku suunas ja peamine surve on praegu hoopis Itaaliale. Nii et see on ainult aja küsimus, millal tuleb uuesti lauale sarnase mehhanismi rakendamine. Kui meil oleks juba olemas juriidiliselt siduv rahvahääletuse tulemus, näiteks kui rahvahääletusel oleks öeldud, et me ei tohi osaleda ümberjaotamise mehhanismis Euroopa Liidu siseselt, siis oleks meie osalemine sellises ümberjaotamises tulevikus välistatud, kui 51% inimesi aga oleks öelnud, jah, me peame osalema, siis oleks ka see meile siduv ja me peaksime osalema.
Genfi konventsioon oli eelkõige kõne all Keskerakonna fraktsiooni esitatud eelnõu arutelul. Loomulikult, seal tekibki küsimusi. Aga nagu Keskerakonna fraktsioon ütles ja nagu ma ka ise möödunud nädalal rõhutasin, mõistlikum oleks olnud saata see eelnõu teisele lugemisele. Siis oleks kõikidel fraktsioonidel olnud võimalik teha muudatusettepanekuid, et seda eelnõu täpsustada ja n-ö kohandada see sobivaks, et täpselt reguleerida, milliste migrantide üle käiks see rahvahääletus, mille Keskerakonna fraktsioon ette pani. Teiseks mainin muidugi seda, millest ka eelmisel nädalal räägiti, ehk konventsioonide n-ö ajastu vaimu. Meile on korduvalt räägitud, et seaduste või kas või Eesti Vabariigi põhiseaduse mõtestamisel peab lähtuma ajastu vaimust. See oli eelkõige tingitud presidendivalimiste kampaaniast ja presidendiks kandideerijale esitatavatest nõuetest. Üks õigusteadlane väitis ka möödunud nädalal, et me peame arvestama ajastu vaimu.
Ma arvan, et me peaksime nüüd lahti mõtestama, milline oli Genfi konventsioonis ehk ÜRO pagulasseisundi konventsioonis kajastunud ajastu vaim aastal 1951. See ajastu vaim on nähtavasti niivõrd kardinaalselt muutunud, et seda olukorda, millest tulenesid tollal konventsiooni eesmärgid, enam ammu ei ole. Seda konventsiooni kuritarvitatakse süstemaatiliselt. Seega on see asi, mille üle tuleks julgeda diskuteerida, ei tohi olla krampis, et seda või teist teemat ei saa puudutada, sest see läheb selle konventsiooniga vastuollu. Tuleb vaadata, kuidas teha nii, et rahva õiglustunne oleks kaitstud ja samal ajal oleks ka konventsioon kohaldatud ajastu vaimule.

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Rait Maruste, palun!

11:00 Rait Maruste

Tänan! Hea esineja! Te panete üsna enesekindlalt ühte potti pagulased, majandusmigrandid ja muud inimesed, kes soovivad Euroopa Liitu tulla. Te nimetate neid kõiki illegaalideks ja soovitate Genfi konventsiooni ehk ÜRO pagulasseisundi konventsiooni tõlgendada kooskõlas ajastu vaimuga. Ajastu vaimu mõistate teie ilmselt ühtemoodi, aga teistel on võib-olla teistsugused arusaamised ajastu vaimust. Kas teie arvates on võimalik rahvusvahelist õigust tõlgendada otstarbe, ajastu vaimu või teie arusaamiste järgi? Kuidas Eesti Vabariigi põhiseaduses kirjas on, kas võib niimoodi teha või ei?

11:00 Jaak Madison
Aitäh, auväärt küsija! Ma alustan migrandi definitsioonist. Me ei ole nimetanud neid kõiki illegaalideks. Migrantide alla kuuluvad pagulased, majandusmigrandid ja ka migrandid muudel põhjustel. Nad kõik on migrandid. Küsimus on see, kuidas me neid defineerime. Kas nad on saanud rahvusvahelise kaitse ja lähevad pagulasseisundi konventsiooni alla? Kui nad selle alla ei lähe, siis on tegemist muude migrantidega, näiteks majandusmigrantidega. Mis puutub nende inimeste ümberjaotamisse, siis majandusmigrantidest pole mõtet üldse rääkidagi. Ma usun, et enamik riike – mul ei ole küll praegu arve ees, kui palju riike seda toetaks ja kui palju ei toetaks – ei toetaks nende ümberjaotamist.
Mis puutub pagulaste aitamisse, siis loomulikult on mul isiklikust seisukohast võttes neist väga kahju. Kuid nagu ka Ungari on välja toonud, parim viis aidata päris sõjapagulasi, kes lähevad ka ÜRO pagulasseisundi konventsioonis toodud pagulase mõiste alla, on teha seda siiski nende kodu naabruses asuvates pagulaslaagrites. Ma olen ka ise seal viibinud. Seal on tõesti lühiajaliselt tagatud inimväärsed elamistingimused, kuni rahvusvaheline kokkulepe suudab lahendada selle kriisi, mis on hetkel Süürias, või tulevikus võimalikud kriisid teistes riikides. Nii et ümberjaotamine kui selline ei lahenda mitte mingil moel pagulasprobleemi ja päris sõjapõgenike aitamise probleemi.
Ajastu vaimu ja ÜRO konventsiooni tõlgendamise kohta pean kohe märkima, et ajastu vaim tuli mulle meelde seoses vägivaldse tahtega tõlgendada põhiseadust ajastu vaimu kohaselt. Ma olen teiega täiesti nõus, et me ei saa teha nii, et teie tõlgendate ajastu vaimu ühtemoodi ja mina teistmoodi. Siin on kindlasti veel kümneid inimesi, kes tõlgendavad ajastu vaimu kümnel eri moel. Aga kas me võiksime üles tõsta küsimuse, et ÜRO võiks kaaluda selle konventsiooni mingil määral muutmist? Et ei oleks nii, et mina loen sealt ajastu vaimu järgi välja, et me ei peaks migrante vastu võtma, sest minu meelest ajastu vaim seda endas ei kätke, aga teie arvates me peaksime neid vastu võtma, sest teie jällegi loete sealt välja, et ajastu vaimu järgi me peaksime seda tegema. Küsimus on selles, kas me üldse julgeme üles tõsta teema, et seda konventsiooni tuleks muuta.
Samuti tuleb tihti kõne alla küsimus, kas me peaksime muutma Eesti Vabariigi põhiseadust. Põhiseadust muudeti valimisea langetamise koha pealt. Seda tehti. Minu küsimus on see, kas me peaksime selleks, et muuta näiteks presidendivalimise korraldust, minema otse vabariigi põhiseaduse kallale või piisab ainult Vabariigi Presidendi valimise seaduse muutmisest. Selles on küsimus. Kui te mõistsite mind nii, et ma tahan ise mingit konventsiooni lõiku või konventsioonis öeldut meelevaldselt vastavalt ajastu vaimule tõlgendada, siis ei. Ma tahan öelda, et kui nii arvavad veel mitmed riigid, siis võiks konventsiooni muuta, sest praegu ei kätke see endas nende probleemidega tegelemist, mille pärast see konventsioon üldse koostati. Konventsioon koostati teise maailmasõja järel, kui oli miljoneid inimesi, kes põgenesid repressioonide ja okupatsiooni eest. Praegu seda konventsiooni kuritarvitatakse, sest me ei suuda enam kontrollida, kas ühed või teised inimesed lähevad selle konventsiooni alla või mitte. Ehk kontrollimehhanism selle üle on väga nõrk ja seega ei täida see konventsioon oma eesmärki. See oli minu mõte.

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jaanus Karilaid, palun!

11:00 Jaanus Karilaid
Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! Üks poliitiline eesmärk on kahtlemata rahva tahet selgitada ja selle põhjal poliitikat kujundada, aga teine eesmärk on leida toimivad meetmed pagulaskriisi jaoks. Kas sul on tuua ka näiteid edukate meetmete kohta? Kas näiteks läbirääkimised Türgiga on edasi nihkunud ja põgenikelaagrite olukord paremaks läinud? Kas sa näed pagulaskriisiga tegelemisel ka mingeid selgeid toimivaid meetmeid?

11:00 Jaak Madison
Aitäh, auväärt küsija! Eestist rääkides võib öelda, ma arvan nii, et me oleme andnud maksimumi, mis on meie võimuses. Euroopa Liidu liikmesriikide majandusi vaadates on näha, et me oleme kuuendal kohal Euroopa riikide seas, kes on panustanud Vahemere operatsioonidesse oma meeskondadega, oma finantsvahenditega ja ka oma kopteritega. Nii et me oleme andnud väga suure panuse, aitamaks lahendada migratsioonikriisi Vahemerel. Mis puudutab üldiselt seda, kuidas aidata lahendada pagulasteprobleemi, siis kõige reaalsem võimalus, mis üldse olla saab, on tõesti see, kui me maksame

solidaarselt pagulaslaagrite ülalpidamise heaks.
Näiteks elas Jordaanias asuvas Zaatari põgenikelaagris veel möödunud aasta septembris 80 000 inimest. Selle laagri pindala on neli korda neli kilomeetrit, seal on kaubatänavad, haiglad, koolid, seal toimuvad isegi jalgpallitreeningud. On tehtud kõik, et inimestel oleks seal võimalikult inimväärne elu, enne kui nad saavad tagasi pöörduda koju Süüriasse, mis on 20 kilomeetri kaugusel. Siis, kui mina seal viibisin, oli peaprobleem see, et Maailma Toiduorganisatsioon ei suutnud enam toidu eest maksta, kuna nende eelarve oli miinuses, ja nad ei suutnud enam toiduprogrammi rahastada. Samal ajal on Rootsi oma eelarves 24 miljardi Rootsi krooni võrra suurendanud migrantide vastuvõtuga seotud kulusid, seda on umbes 2,5 miljardit eurot.
See ongi põhimõtteline küsimus, millise kriisi lahendamisse me Euroopa Liidu liikmesriikide vahendeid suuname, kas selle lahendamisse, et me ei suuda oma piire kontrollida ning võtame n-ö naiivselt ja härdalt kõik vastu, kes tulevad, ja üritame neid siin majutada, või me üritame aidata neid põgenikke, kes ongi pagulased ja kellest mitte keegi ei ütle, et nad tahavad tulla Euroopasse, vaid kes ütlevad, et nad tahavad minna tagasi koju. See on põhimõtteline küsimus.
Kokkulepe Türgiga, nagu näha, kätkeb endas väga palju punkte, mis ei ole vastuvõetavad kõigile Euroopa Liidu liikmesriikidele. Ma loodan, et need ei ole ka Eestile vastuvõetavad. Näiteks on üks tingimus viisavabadus Türgiga. Mina arvan, et see on väga suur julgeolekuoht ja me ei peaks seda aktsepteerima. Teiseks, see kokkulepe oli eelnevalt saavutatud ainult kokkuleppena Saksamaa ja Türgi vahel. Kui prantslased sellest teada said, siis oli seal suur hämming, et nende selja taga tehti mingisugune kokkulepe, millega nad võib-olla üldse nõus ei olegi. Türgi praegu puhtalt mängib oma kokkulepetega. Kui maksta 3 + 3 miljardit eurot selle eest, et Türgi hoiaks oma piirid kinni ega uputaks Kreekat pagulastega üle, siis see näitab tegelikult topeltmoraali. Euroopa Liit ühest küljest räägib, et peavad olema tagatud inimõigused, elamisväärne keskkond ja abi pagulastele, aga praegu on nii, et me oleme nõus maksma 6 miljardit eurot Türgile, et ta hoiaks oma piirid kinni ja hoiaks need inimesed seal paigal. Keegi ei räägi enam inimõigustest või pagulastele elamisväärsete tingimuste loomisest. See näitab suhtumist.
Samamoodi oli kaks aastat tagasi, kui Süürias juba kodusõda käis, aga keegi Euroopa Liidus ei rääkinud avalikult, et on kodusõda ja on väga palju põgenikke, kes on põgenenud Liibanoni ja Jordaaniasse. See oli hoopis kolmanda järgu teema. Kui piir aga enam ei pidanud ning kreeklased ja itaallased hakkasid pagulasi sisse laskma, siis oli see äkki maailma suurim probleem, mida tuli kohe hakata lahendama. Ainukene mehhanism ja kõige toimivam mehhanism, mis suudeti välja mõelda, oli solidaarne ümberjaotamine. Minus tekitas see hämmeldust ja minu meelest näitas see suhtumist. Niikaua, kui probleem pole meie ukse taga, siis las ta kuskil seal olla, aga kui uks maha lüüakse, siis on see äkki meie kõigi probleem, mitte ainult selle probleem, kelle uks maha löödi.

11:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Eerik-Niiles Kross, palun!

11:01 Eerik-Niiles Kross
Hea asespiiker! Hea kõneleja! Sa räägid siin kahest asjast. Üks on Euroopa Liidu immigrantide ümberjaotamise kava ja teine on Genfi pagulaskonventsioonid. Genfi konventsioonid on mõnes mõttes kehtiv rahvusvaheline õigus. See ümberjaotamiskava ei ole sellega otseselt seotud. Kehtivat rahvusvahelist õigust, mille osapool Eesti on, ei ole rahvahääletusele minu meelest niivõrd lihtne panna. Väga paljud õiguseksperdid leiavad, et Genfi konventsioonid võivad olla ajast ja arust. Ma olen täiesti valmis seda arutama. Aga kas ei oleks võimalik leida konstruktiivsemat teed kui see, et see Eestis rahvahääletusele panna?

11:01 Jaak Madison
Aitäh, auväärt küsija! Ma pean mainima, et Genfi konventsiooni ajastu vaim või selle kehtivus või võimalik muutmine tuli kõne alla seoses Keskerakonna eelnõuga, mis oli menetluses eelmisel nädalal. Küsimus oli selles, kas nende eelnõu oli kooskõlas konventsiooniga või võis siin olla tegemist rikkumisega. Põhiseaduskomisjonis oli see arutelul ja seal nenditi, et kui see eelnõu läheks teisele lugemisele, siis tuleks seda täpsustada, et saada see kooskõlla konventsiooniga. Meie eelnõul ei ole mitte mingisugust pistmist Genfi konventsiooni võimaliku rikkumisega, mitte mingisugust. Pagulaste ümberjaotamise mehhanismis osalemine ei puuduta mitte mingil moel Genfi konventsiooni. Seda

suutis nentida isegi inimõiguste keskus. Ma oleksin küll eeldanud, et mõni neutraalsem õigusbüroo või näiteks õiguskantsler oleks võinud saata meile eksperdiarvamuse, kuid olgu mis on, lepime sellega. Isegi nemad, nagu ma ütlesin, nendivad, et rahvusvahelisest, Euroopa Liidu või riigisisesest õigusest ei tulene õiguslikult siduvat kohustust pagulaste ümberjaotamises osaleda. Riigikogul on seega põhimõtteliselt õigus see küsimus rahvahääletusele panna. Mitte mingisugust Genfi konventsiooni rikkumist, kui me paneme meie eelnõu alusel rahvahääletusele küsimuse, kas me peaksime osalema selles ümberjaotamise mehhanismis või mitte, ei teki.
Kas on konstruktiivsemaid variante, et seda küsimust käsitleda? Jah, ma arvan, et konstruktiivne võimalus oleks see, kui me arvestaksime rohkem ühiskonna meelsust või arvamust selles küsimuses. Alguses räägiti avalikkusele, et maksimaalne arv, kui palju inimesi me peaksime vastu võtma ümberjaotamise mehhanismi raames, on umbes 150 inimest, aga siis see arv tõusis 180 inimese peale ja mõne kuu möödudes juba 550 peale. See, kui arvud muutuvad peaaegu neli korda suuremaks, näitab, kui usaldusväärne on see Riigikogu liige, keda sa oled valinud, või see valitsus, keda sa peaksid usaldama, või see peaminister, keda me peaksime usaldama oma riigi esindajana Euroopa Liidu institutsioonides. See tekitab paratamatult kõhklusi ja kahtlusi. Jah, vastates küsimusele, ma arvan, et oleks konstruktiivsemaid variante, kui me arvestaksime rohkem avaliku arvamusega. Samas tekib probleem, kuidas me määrame täpselt kindlaks selle inimeste hulga, kes määrab ära avaliku arvamuse, millise uuringu või millise arvamusküsitluse me siin aluseks võtame. Kõik need küsitlused on mingil määral subjektiivsed, me ei saa öelda, et üks on õigem kui teine. Nagu enne sai mainitud, see sõltub täiesti metoodikast, tellijast ja veel kolmandatest asjadest. Ma arvan, et otsedemokraatia mõttes oleks kõige demokraatlikum rahvahääletus, kuid kui me suudaksime rohkem arvestada üldsuse meelsusega, mis on subjektiivne, ka siis oleks võimalik seda küsimust konstruktiivsemalt käsitleda.

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Toomas Jürgenstein, palun!

11:01 Toomas Jürgenstein
Hea eesistuja! Hea kõneleja! Mul on hää meel, et tõite sisse niisuguse termini nagu "ajastu vaim", mis kuulub Hegelile, ja tõite siia niisugust filosoofilist sügavust. Aga küsimus on mul lihtne, ühe detaili kohta. Nimetasite, et pagulaslaagris olemiseks on loodud lühiajaliselt tingimused. Mis tähendab "lühiajaliselt", kas üheks, viieks või kümneks aastaks?

11:01 Jaak Madison
Aitäh, auväärt küsija! Näiteks on Zaatari põgenikelaagris peetud silmas kuni kolme-nelja aastat. See võiks olla see aeg, mille jooksul suudetakse lahendada peamine sõjaline konflikt Süürias ja inimestel on siis võimalus hakata kodumaale tagasi pöörduma. Mida "lühiajaliselt" täpselt tähendab, seda ei ole mitte kuskil seaduses määratletud. See on jällegi arvamus, aga me loodame, et kui inimesed peavad lühiajaliselt elama põgenikelaagris, siis see aeg on võib-olla kuus kuud või aasta, kuid see võib samamoodi olla kolm-neli aastat. 1940-ndatel arvati, et "lühiajaliselt" tähendab võib-olla paari aastat, aga sellest sai hoopis 50 aastat. Nii et seda "lühiajaliselt" ei ole kuskil konkreetselt defineeritud, kas see on mitu aastat või mitu kuud. Mina arvan, et need tingimused on seal loodud kolmeks-neljaks aastaks. See on selline umbmäärane määratlus, kui kaua võiks võtta aega konflikti lahendamine Süürias.

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Nüüd palun ettekandeks kõnepulti põhiseaduskomisjoni liikme Mart Nuti!

11:01 Mart Nutt
Austatud härra juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Põhiseaduskomisjon arutas käesolevat eelnõu oma korralisel istungil esmaspäeval, 12. septembril. Arutelule külalisi väljastpoolt Riigikogu kutsutud ei olnud. Komisjonile andis eelnõust põhjaliku ülevaate algatajate esindaja Jaak Madison. Põhimõtteliselt tutvustas ta samu küsimusi ja lähenemisviise, mida praegu siin Riigikogu saalis, seda ei ole mul põhjust hakata üle kordama. Annan edasi mõned mõtted, mida debati jooksul avaldati.
Komisjoni liige Andre Sepp sõnas, et eelnõu seletuskirjas on märgitud, et rahvahääletuse korraldamise

päev võiks olla 23. aprill 2017. Ta küsis, kas see aeg on kampaania tegemiseks piisav ja kes selle kulud katab. Jaak Madison vastas, et kampaania all peetakse silmas eeskätt teavitustööd eri parteide poolt, kellel on kõnealuses küsimuses erinev arusaam. Samuti võivad kampaaniat teha organisatsioonid, kes teavitavad üldsust, miks peaks Eesti osalema immigrantide ümberjaotamises, ja need huvigrupid, kes leiavad, et Eesti ei peaks selles osalema. Selline ajavaru annab rahvale võimaluse tutvuda faktide ja argumentidega, et otsus sünniks teadlikult. Kampaania ja rahvahääletuse korraldamise rahastuse kohta tol hetkel informatsiooni ei olnud, selle me saime hiljem. Lugupeetud ettekandja mainis oma ettekandes, et see on suurusjärgus 2 miljonit eurot.
Komisjoni liige Lauri Luik küsis, et kui rahvas ei ole nõus ümberjaotamises osalema, siis kas eelnõu esitaja hinnangul peaks see mõjuma ka tagasiulatuvalt. Praegu on Eestis ju teada suurusjärk, mille raames Eesti tegutseb ning siia saabunud inimesi aitab. Kas sellisel juhul peaks juba Eestisse saabunud abivajajad tagasi saatma? Algatajate esindaja Jaak Madison vastas, et tagasiulatuvalt seadusi teha ei saa ja see kohustus, mis on võetud, 550 pagulase ümberjaotamine, tuleb ellu viia, sest seda enam tagasi võtta ei saa. Seega mõjutaks rahvahääletuse tulemus ikkagi uusi otsuseid.
Oli ka mõni küsimus, mis oli seotud nimetatud eelnõu ja eelmisel nädalal arutelul olnud Keskerakonna algatatud rahvahääletuse eelnõu suhtega. Kuid kuna eelmine eelnõu on juba Riigikogu otsusega tagasi lükatud, siis ma selle peale praegu rohkem aega ei kuluta.
Komisjoni liige Mart Nutt küsis, et kui rahvas vastab eelnõuga rahvahääletusele pandavale küsimusele ei, kas see siis tähendab, et Eesti ei või osaleda ka vabatahtlikus immigrantide ümberjaotamises. Jaak Madison vastas, et tõepoolest ei või Eesti siis enam osaleda ka vabatahtlikus immigrantide ümberjaotamises. Mart Nutt leidis, et tema arvates tuleks teha kõnealusele eelnõule õigusekspertiis, sest kui rahvahääletuse tulemusel rahvas otsustab, et Eesti ei peaks osalema Euroopa Liidust saabunud immigrantide ümberjaotamises, siis pole selge, kas Eesti saab edaspidi üldse oma rahvusvahelisest õigusest tulenevaid kohustusi täita. Seda ekspertiisi, mille tegi inimõiguste keskus, ettekandja Jaak Madison juba tutvustas.
Mis on minu hinnangul selle rahvahääletuse võimalik mõju? Kui rahvahääletusel ütleb rahvas jaa, siis jääb olukord selliseks, nagu see praegu on. See tähendab, et Eesti võib ümberjaotamises osaleda. Ainus probleem, mis tekib, on ilmselt kulud. Kui rahvahääletusel öeldakse ei – ka eksperdid on kinnitanud, et sellise rahvahääletuse võib korraldada küll, see ei riku ühtegi rahvusvahelist õigusakti –, siis ei tohi Eesti osaleda immigrantide ümberjaotamises ka vabatahtlikult. See n-ö võimalus on siis võetud riigiorganitelt ära, kuna rahvahääletuse tulemused on teatavasti riigile kohustuslikud. Kehtivas korras on see asi minu hinnangul paindlikum, kuna selle otsuse teeb Vabariigi Valitsus, aga ta ei saa seda teha üksinda, vaid ta peab seda tegema koos Euroopa Liidu asjade komisjoniga. Põhiseaduskomisjon oli üldiselt seda meelt, et sellisest mehhanismist piisab, see on paindlik.
Kas rahvahääletuse tulemus võib tekitada Eestile tulevikus probleeme? Ilmselt võib see juhtuda siis, kui Euroopa Liidu õigus selles valdkonnas muutub, sest siis võib juhtuda, et Eesti ei saa rahvahääletuse tulemust täita. Sel juhul tuleb ilmselt korraldada uus rahvahääletus ja selle tulemusest ei saa me praegu rääkida. Aga see kõik on n-ö teooria, millest hetkel ei ole põhjust pikemalt rääkida.
Komisjoni esimees Kalle Laanet tegi ettepaneku saata eelnõu esimesele lugemisele 27. septembriks, st tänaseks, ettepanekuga eelnõu tagasi lükata. Eelnõu tagasilükkamise poolt oli 6 ja vastu 5 komisjoni liiget, erapooletuks ei jäänud keegi. Poolt olid Kalle Laanet, Mart Nutt, Andres Anvelt, Kalle Muuli, Lauri Luik ja Andre Sepp, vastu olid Anneli Ott, Mihhail Stalnuhhin, Peeter Ernits, Jaak Madison ja Jüri Adams. Ühtlasi tehti ettepanek määrata eelnõu ettekandjaks Mart Nutt, see otsus tehti konsensuslikult. Aitäh!

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Teile on küsimusi. Martin Helme, palun!

11:01 Martin Helme

Aitäh, härra asespiiker! Hea ettekandja! Mulle jäi kõrva see, et rahva otsus võib tekitada perspektiivis valitsusele probleeme. Ehk siis probleem, millest me tegelikult räägime, on see, et valitsus ei saa eirata avalikkuse selget vastuseisu sellele, kui immigrantide ümberjaotamiskava puhul tahetakse teha Euroopa Komisjonile järeleandmisi. Vahet ei ole, kas see on vabatahtlik või sunniviisiline. Tegelikult me ju teame, et see mandaat oli valitsusele vabatahtlik, aga võeti vastu sunniviisiliselt. Kogu selle eelnõu iva taandub ju sellele, kas rahvas saab keelata valitsusel viia ellu poliitikat, mida rahva absoluutne enamik ei toeta. Mis on nüüd põhiseaduskomisjoni enamuse loogika, miks me ei anna rahvale võimalust keelata

valitsusel nende poliitikate elluviimist, mis rahvale ei meeldi, vaid teeme siinsamas parlamendis kussunnunnu asjad ära ja rahvale sõna ei anna? Ma ei saa sellest loogikast aru.

11:01 Mart Nutt
Aitäh! Otsus ühineda Euroopa Liiduga võeti vastu rahvahääletusel. Rahvahääletusel anti põhiseaduslik mandaat, selleks et Euroopa Liidu õigus oleks ülimuslik. Tänases seisus ei ole Euroopa Liit kehtestanud oma õigusaktides mehhanismi ümberjaotamise kohustuslikkuse kohta. Aga rahvas on andnud Euroopa Liidu lepinguga mandaadi, selleks et Euroopa Liit saaks oma sisemiste reeglitega seda muuta. Kui otsus, mis pannakse rahvahääletusele, läheb vastuollu varasema rahvahääletusega, siis ma ütleksin, et õigusjõud on varasemal rahvahääletusel, millega oluliselt muudeti põhiseadust.

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jaak Madison, palun!

11:01 Jaak Madison
Aitäh, austatud Riigikogu aseesimees! Hea komisjoni ettekandja! Ma küsin täpsustavalt. Te mainisite, et kui referendumil tuleb vastus, et me ei peaks ümberjaotamises osalema, siis see võib tulevikus, kui muutuvad Euroopa Liidu aluslepingud, osutuda probleemiks. Täiesti nõus. Aga kui muutuvad Euroopa Liidu aluslepingud, mis kätkevad endas kas inimeste vaba liikumise põhimõtteid, migratsioonikriisi lahendamise võimalusi või ennenägematu surve ülekandmise võimalusi teatud liikmesriikidelt teistele liikmesriikidele, siis piltlikult öeldes tähendab see ikkagi permanentset ümberjaotamise mehhanismi. Kas see oleks piisav argument, et 2003. aastast pärinev mandaat ei ole enam kehtiv? Kui me alustaksime nende aluslepingute muutmist, mis võivad osutuda probleemiks rahvahääletuse vastuse valguses, kas see on siis ka argument, et korraldada referendum, kus võiks küsida, kas me peaksime liikuma edasi praeguses Euroopa Liidus?

11:01 Mart Nutt
Aitäh! Varasema referendumi tulemus on kehtiv küll, aga jah, see tõstatab küsimuse, kas Eesti saab Euroopa Liidu järgmiste lepingutega ilma põhiseadust muutmata kaasa minna. See küsimus ilmselt tõstatub. Samas, kui otsus võetakse vastu kvalifitseeritud häälteenamusega, siis isegi juhul, kui Eesti sellele vastu on, on selle täitmine Eestile kohustuslik.

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Henn Põlluaas, palun!

11:01 Henn Põlluaas
Aitäh, lugupeetud eestseisja! Lugupeetud sõnavõtja! Ma palun vabandust, aga ma ei ole midagi nii jaburat nii lugupeetud inimese suust siin Riigikogus veel kuulnud – justkui Eesti rahvas oleks andnud Euroopa Liitu astumisel blankoveksli ükskõik milliste otsuste jaoks. See on täiesti jabur väide.

11:01 Mart Nutt
Vabandust, aga ma ei ole seda kunagi väitnud!

11:01 Henn Põlluaas
Hetk tagasi kõlas just selline asi, et Euroopa Liitu astudes me jäime nõusse kõigega, mis tuleb. Aga minu küsimus on hoopis teine. Küsimus on selles, et te välistate rahvahääletuse, aga samas me teame, et valitsus on korduvalt öelnud, et mitte mingisugust immigratsiooni ülempiiri Eestis ei ole, seda ei kavatseta seada. Valitsus on võtnud Eesti Euroopa Liidu poliitika alusdokumendist välja klausli, mis keelas nõustuda Euroopa Liidu pandavate ...

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Palun küsimust!

11:01 Henn Põlluaas

Mis on siis selle taustal meie tulevik, kui rahval ei lubata otsustada ja otsustamine jääbki valitsuse kätte?

11:01 Mart Nutt
Aitäh! Ma tõin juba välja praeguse mehhanismi, mis näeb ette, et valitsus ei saa seda otsustada ilma parlamendita. Ta peab selle otsusega tulema Euroopa Liidu asjade komisjoni. Minu hinnangul ja ka komisjoni enamuse hinnangul on see praeguses olukorras piisav, selleks et probleeme lahendada.

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Igor Gräzin, palun!

11:01 Igor Gräzin
Minu küsimus on seotud ühe sinu eelmise vastusega. Ma ausalt öeldes ei ole nõus sellega, et Euroopa Liitu astudes loobus Eesti rahvas õigusest tegelda oma asjadega omas riigis. Selles me oleme sinuga põhimõtteliselt vastupidistel seisukohtadel. Ma arvan, et Eestil on õigus oma asju otsustada. Aga nüüd on see asi, et pagulaste liikumine on tekitanud probleeme, mida mitmetes riikides ja mitmete rahvaste hulgas (Austria, Ungari ja Poola, üldse Visegrádi grupp jne) peetakse demograafilises mõttes eksistentsiaalseteks. Mul on sulle niisugune küsimus. Euroopa Liitu minnes me kehtestasime kaitseklausli. Kui see kaitseklausel näiteks praegu justkui eriti ei tööta – sa ütlesid, et see ei tohiks töötada –, siis too mulle lihtsalt üks näide, et ma saaksin aru, millise probleemi puhul kaitseklausel võiks töötada. Siis ma saan aru, mida see tähendab.

11:01 Mart Nutt
Aitäh! Niimoodi jala pealt seda probleemi konstrueerida on ilmselt keeruline. Aga näiteks olukorras, kus Euroopa Liit ilmselgelt ületab subsidiaarsuse volitusi, ma arvan, on see kaitseklausel väga omal kohal.

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Avan fraktsioonide läbirääkimised. Mihhail Stalnuhhin Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

11:01 Mihhail Stalnuhhin
Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Alustan sellest, et vastan kolleeg Helmele. Siin saalis loogika otsimine on lootusetu protsess. See ei ole nii ainult siin saalis, meie elu on selline. Ma toon näite. Kaks kuud selgitab terve Eesti, terve riik, kes on parim presidendikandidaat. Sajad artiklid, tuhanded intervjuud, teledebatid, arutatakse, kes kuidas riietub ja kes kuidas räägib. Kutsutakse appi isegi frenoloogid. Ma loodan, et ma nimetasin neid inimesi õigesti. Need on need, kes vaatavad sinu pead, katsuvad seal muhke ja siis ütlevad, kes on midagi väärt ja kes ei ole. Nemad ütlevad raudselt, et need neli ei sobi, aga see ... Siis tulevad umbes sellised väljendid, et ta on väärtuslik kalliskivi meie poliitikute kitsas grupis, ja sellele järgnevad seitse väljendit, millest kõige tagasihoidlikum on vist "särav poleemik" või midagi selletaolist. Inimestele on antud võimalus ennast tutvustada, aga valimised kahjuks nurjuvad ning siis tullakse ja öeldakse, et kindlasti on vaja valida, valida kas või ükskõik kes, lepime kokku ja valime ära, kurat, sest see nagunii mitte midagi ei tähenda, kes presidendiks saab. Ma ei saa aru, kus see loogika on. Inimesed väljaspool seda saali ei saa ka sellest aru.
Aga nüüd eelnõu juurde. Eesti Keskerakonna fraktsioon ei toeta selle väljahääletamist. Me oleme sellele vastu kahel põhjusel. Selles eelnõus on nähtud kahte probleemi. Üks on rahaline. See rahvahääletus maksvat 2 miljonit, see on nii tohutu raha ning kust seda võtta. Ma ütlen teile, kust seda võtta. Võtke ja lugege riigikontrolöri ettekandeid, vaadake Riigikontrolli auditeid. Alles kevadel räägiti teile sellest, kuidas Vabariigi Valitsus ilma dokumentideta võttis vastu ridamisi otsuseid Estonian Airi kohta, mille tõttu visati prügikasti 79 miljonit eurot. Kuulge, oleks vaja 2,5% tagasi saada neilt, kes võtsid vastu need otsused, mis olid majanduslikult absoluutselt mõttetud. Nii et rahaline külg ei ole kõige tähtsam. Teiseks see, mis puudutab protsessi ennast: kas on vaja rahvalt midagi küsida või ei tasu seda teha? On küll vaja. Rahvas teab paremini, rahval on pragmaatilisust ja loogikat palju rohkem kui meil siin saalis. Rahvas saab aru, et kui me oleme koos liitlastega NATO-st ja USA-st hakanud demokraatiat üle terve maailma viima, siis see protsess ei lõpe mitte kunagi. See tähendab, et pagulasi on üha rohkem, rohkem ja rohkem. Teile võis mitte meeldida Saddam Hussein. Jah – diktaator, jah – kehvakesevõitu, eks ju. Ei

meeldinud. Aastal 2003 hakkasime väljamõeldud ettekäändel pommitama. Tulemuseks saime Islamiriigi, umbes 300 000 selle riigi toetajat, kusjuures selle tuumiku moodustavad Iraagi kutselised sõjaväelased. Kui see oli soov demokraatiat levitada, miks see läks siis maksma 800 000 tsiviilisiku elu? Võib-olla mõtleks järele, mida me teeme ja millised on selle tulemused. Gaddafi ka ei meeldinud, ka ei olnud lääne demokraatia pooldaja. Keegi ei vaadanud seda, et Liibüas oli kõige kõrgem elatustase … Ma palun lisaaega!

11:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Kolm minutit lisaaega.

11:01 Mihhail Stalnuhhin
… et see riik oli Põhja-Aafrikas kõikides sotsiaalelu sfäärides liidriks. Viime sinna hästi palju demokraatiat, põhiline, et lennukeid ja pomme jätkuks. Mida me saime? 350 000 laipa, paar miljonit põgenikku. Praegu on Liibüa asemel kaks marionettriiki, kes omavahel võitlevad. See ei huvita enam mitte kedagi. Demokraatia sai kohale viidud, tehke sellega, mida tahate. Nüüd Süüria. Assad meile ei meeldi, mulle isiklikult ka mitte, ta on selline antisemiit, kes ei saagi normaalsele inimesele meeldida. Aga see riik, täpselt nii nagu Liibüa, Egiptus ja Iraak, oli piiriks, mis hoidis kinni seda tohutut rahvamassi, kes unistab elamisest Euroopas.
Praegu paistab, et see protsess ei lõpe mitte kunagi. Tänavu õnnestus see laine Erdoganiga sõlmitud kokkuleppe abil kinni pidada, aga seda kokkulepet ei täideta. Mingi väikese raha ta sai, aga seda, mis tal vaja oli, talle ei antud. Nüüd on ta muutunud jälle diktaatoriks. Ta ei meeldi meile, eks ju, temavastane agitatsioon käib. Ta võib meeldida või mitte meeldida, riigid ongi sellised, et üks meeldib ja teine ei meeldi, aga see ei anna teile põhjust sinna relvaga minna.
Tulen tagasi selle eelnõu juurde. Aafrikas ja Lähis-Idas – andku jumal, et seda ei juhtuks Aasias – ei lõpe need protsessid kunagi. Soov demokraatiat pähe määrida neile, kes mitte tilkagi seda ei soovi, on nii suur ja vajadus relvi kasutada, et saaks uusi toota ja oleks, millest suurt tulu saada, on ka nii tohutu, et need protsessid ei lõpe, ma arvan, mitte kunagi. Eestil on vaja valmistuda selleks, et see esimene laine, millest räägiti, esimesed ümberjaotamisele minevad tuhanded, eks ju, millest meile tuleb 550 või kui palju neid seal oligi, on tilk meres. Kõik on veel ees. Enne kui te hakkate Stenbocki majas neid rumalaid ja ebaloogilisi otsuseid vastu võtma, küsige rahvalt, mida tema sellest arvab.
Kui Poola ja Ungari saavad endale lubada rahvuslikku poliitikat, siis on ka Eesti väärt oma rahvuslikku poliitikat. Ma tuletan teile meelde, et venelastega, kes on siin elanud kümneid ja isegi sadu aastaid, on probleeme, nendega ei saa enamik mitte kuidagi kokku lepitud. Mis juhtub aga siis, kui uusmigrante on kümnetes ja sadades tuhandetes? Aitäh!

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Martin Helme Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:00 Martin Helme
Kas ma tohin saada lisaaega?

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jah. 5 + 3 minutit.

12:00 Martin Helme
Lugupeetud asespiiker! Head kolleegid! See teema on samal ajal konkreetne ja abstraktne. Abstraktne on see selles mõttes, et me räägime suveräänsusest, me räägime otsedemokraatiast, me räägime sellest, kellel on Eestis õigus mida otsustada. Me räägime sellest, aga samal ajal me räägime ka konkreetsetest inimestest, konkreetsetest arvudest, konkreetsest poliitikast.
Konservatiivne Rahvaerakond kogus eelmisel aastal 40 000 allkirja, millega nõuti rahvahääletust immigratsiooniküsimuses. Muidugi, Eesti seadused ei tee välja sellest, kas sul on 40 000 allkirja või on neid rohkem või vähem, aga see on üks kõige suurema allkirjade arvuga petitsioone, mis taasiseseisvunud Eestis on tehtud, ja seda lihtsalt eirata on minu meelest erakordselt nahaalne. Kui valitsus räägib, et me oleme vabatahtlikult otsustanud liituda selle kvoodipagulaste mehhanismiga,

mida me eufemistlikult nimetame Euroopa Liidu ümberjaotamiskavaks, siis tegelikult ei ole siin loomulikult mitte midagi vabatahtlikku. Need Euroopa riigid, kes ei liitunud sellega vabatahtlikult, käivad praegu Euroopa Komisjoniga kohut, sest Euroopa Komisjon leiab, et see on ka neile kohustuslik.
Aga mõned asjad on jäänud ikkagi väga hinge kriipima sellest debatist, mis toimus komisjonis ja ka praegu siin saalis. Esiteks, erakordselt väär on väita, et 2003. aastal astus Eesti Euroopa Liitu rahvahääletuse toel ja nüüd ei ole meil üheski küsimuses enam mitte midagi kobiseda. See ei vasta tõele. Nagu ka kolleeg Gräzin tähelepanu juhtis, me astusime Euroopa Liitu esiteks suveräänsuse kaitse klausliga. Kui see kaitseklausel ei ole rakendatav ESM-i küsimuses, nagu meile on selgeks saanud, kui see ei ole rakendatav immigratsiooniküsimuses, nagu meile praegu tahetakse selgeks teha või nagu näeb ette valitsuse positsioon, siis see kaitseklausel ei tähenda mitte midagi. See tähendab, et meil ei ole enam kübekestki suveräänsust järel, on ainult mingisugused selle rudimendid.
Meie erakond ei ole nõus sellega, et me loovutasime 2003. aastal suveräänsuse täielikult, lõplikult ja pöördumatult. Eriti sellistes äärmiselt pikaaegse mõjuga küsimustes, nagu seda on rahvastikuränne, peab kontroll olema selgelt Eesti enda käes. Nüüd, kui see on Eesti enda käes, siis kelle käes see on? Meie vastus on selge: see on nii tähtis teema, et rahvaga tuleb konsulteerida. See tähendab rahvahääletust. Kui Eesti elanikud, Eesti kodanikud ütlevad tõepoolest, et ei, nad ei osale ümberjaotamiskavas, ei, nad ei nõustu komisjoni ettekirjutatud kvoodipagulastega, siis täpselt nii ongi. Valitsuselt on võetud ära igasugune vingerdamisruum selles küsimuses, valitsus ei tohi selle ettekirjutusega nõustuda. Täpselt nii ongi, nagu Mart Nutt ütles: ka tulevikus puudub valitsusel õigus ja volitus selliste ettepanekute, plaanide või otsustega nõustuda. Seda me saavutada tahamegi, et rahva vastuseis oleks selgelt fikseeritud, et suverään paneks oma tahtmise kehtima. Suverääniks, ma tuletan meelde, ei ole valitsus, ei ole parlament, ammugi mitte mõni parlamendikomisjon, vaid suverääniks on rahvas. Kogu vaidlus taandub sellele, et ei taheta anda rahvale võimalust keelata valitsuse sellist tegevust, mis on rahva arvamusega rängas vastuolus. See on kogu argument, siin mingit muud juttu polegi. Unustame ära need 2 miljoni euro jutud, sest meil lendab raha vasakule ja paremale. Sel nädalal hakkame siin järgmise aasta eelarvet vaatama. Kaks miljonit on niivõrd tühine summa võrreldes sellega, mida me juba praegu oleme kulutanud immigrantide peale jooksva aasta eelarves. Tulla siin sellega õigustama rahva arvamusega arvestamata jätmist on minu meelest pehmelt öeldes piinlik.
Mul on hea meel, et vähemalt meie eelnõu puhul ei poeta rahvusvahelise õiguse taha. Tõepoolest, ükski rahvusvaheline konventsioon, ka mitte Euroopa enda aluslepingud ei kohusta ega saagi kohustada Eestit nõustuma Euroopa Liidu kvoodisüsteemiga. Nagu me teame, on terve hulk Euroopa riike – need pole mitte ainult Ida-Euroopa riigid, nagu Ungari, Poola või Tšehhi, vaid ka näiteks Taani – keeldunud sellisest lähenemisest. Nad ütlevad selgelt välja: ei, Euroopa Liidul ei ole õigust hakata keskselt jaotama ümber immigrante, keda meil suuremeelselt nimetatakse pagulasteks, aga kelle hulgas pagulasi on tegelikult vähemus.
Nii et minu meelest ei ole olemas ühtegi kaalukat argumenti. Nagu kolleeg Stalnuhhin ütles, me loogikat ei otsigi. Hää küll, ärme otsime, see on poliitika, mitte loogika. Aga ei ole olemas ühtegi kaalukat argumenti, miks mitte lubada rahval öelda oma sõna selles äärmiselt tähtsas küsimuses, mis mõjutab Eesti elu väga pikka aega ja võib-olla pöördumatult. Praegu ütleb meile koalitsioon, et inimestel ei ole õigust segada valitsust võtmast vastu otsuseid, mida meile väljastpoolt peale surutakse. See on minu meelest erakordselt lühinägelik lähenemine asjadele. Esiteks on valitsus valinud vale poole, välisjõudude poole, mitte oma rahva poole. Teiseks läheb ta vastuollu rahva tahtega. Kui me kas või mõtleme sellele, mis juhtus eelmisel nädalavahetusel, siis me näeme, et selline valitsemisviis, selline poliitika ajamise viis on tegelikult Eestis ummikusse jõudnud. Ma kutsun kõiki üles toetama rahvaga nõupidamist selles küsimuses! Aitäh!

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem fraktsioonidel kõnesoove ei ole, lõpetan läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 261 esimesel lugemisel tagasi lükata. Me läheme selle ettepaneku hääletamise juurde. Austatud Riigikogu, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku otsuse eelnõu 261 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt hääletas 51 Riigikogu liiget ja vastu 14, erapooletuks jäi 4. Eelnõu on tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja. Esimene päevakorrapunkt on menetletud.

2. 11:10 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine" muutmine" eelnõu (286 OE) esimene lugemine

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Läheme edasi. Tänane teine päevakorrapunkt on Eesti Keskerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine" muutmine" eelnõu 286 esimene lugemine. Head kolleegid, ma juhin tähelepanu, et selle päevakorrapunkti arutelul on igal Riigikogu liikmel võimalus esitada üks suuline küsimus. Palun ettekandeks kõnepulti põhiseaduskomisjoni esimehe Kalle Laaneti! Valdo Randpere, palun!

12:00 Valdo Randpere
Lugupeetud eesistuja ütles valesti, et see eelnõu on Keskerakonna algatatud. Tegelikult on see Reformierakonna algatatud.

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Vabandust, kui ma eksisin! Reformierakonna fraktsioon, tõepoolest. Aitäh!

12:00 Kalle Laanet
Austatud juhataja! Head kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas seda otsuse eelnõu 20. septembril 2016. aastal. Komisjoni istungist võtsid osa Jüri Adams, Andre Sepp, Andres Anvelt, Anneli Ott, Kalle Muuli, Urve Tiidus Lauri Luige asendusliikmena, Mart Nutt, Mihhail Stalnuhhin, Peeter Ernits ning nõunik-sekretariaadijuhataja Erle Enneveer.
Komisjon vaatas üle Reformierakonna fraktsiooni algatatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine" muutmine" eelnõu 286. Nagu me teame, meie kolleeg Martin Kukk lahkus omal soovil Riigikogu liikme ametikohalt. Reformierakonna fraktsioon tegi seetõttu ettepaneku nimetada Martin Kuke asemel erikomisjoni uueks liikmeks Peep Aru.
Erle Enneveer selgitas veel, et Riigikogu juhatus määras eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 20. septembri kell 10. Muudatusettepanekuid eelnõu kohta ei laekunud. Mina tegin ettepaneku saata eelnõu 286 esimesele lugemisele 27. septembriks 2016. aastal ettepanekuga panna eelnõu lõpphääletusele. Otsustatigi saata otsuse eelnõu täiskogu päevakorda 27. septembriks 2016 (konsensuslikult), teha ettepanek panna eelnõu lõpphääletusele (konsensuslikult) ja määrata ettekandjaks põhiseaduskomisjoni esimees Kalle Laanet (konsensuslikult). Lihtsalt mälu värskendamiseks ütlen, et me oleme muutnud kodu- ja töökorda, nii et otsuse eelnõu menetletakse siin suures saalis ainult ühel lugemisel. Aitäh!

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Austatud ettekandja, teile on küsimusi. Peeter Ernits, palun!

12:00 Peeter Ernits
Lugupeetud juhataja! Ettekandja! Ma küsin enda harimiseks. Kas näiteks sinna komisjoni määramine sõltub istekohast, et kui näiteks Riigikogust lahkub rahvasaadik, kes istus üheksandas reas, siis see, kes tema kohale tuleb, läheb tema asemele ka sinna komisjoni? Või on siin mingid muud motiivid, miks just nii?

12:00 Kalle Laanet
Aitäh küsimuse eest! Vaevalt et see on seotud istekohaga saalis. Pigem on see seotud sellega, keda otsustab fraktsioon määrata oma esindajaks ühte või teise komisjoni.

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh, austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi pidada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole. Eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei esitatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on panna eelnõu 286 lõpphääletusele.
Head kolleegid, panen hääletusele Eesti Reformierakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse

"Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine" muutmine" eelnõu 286. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Eelnõu poolt hääletas 61 Riigikogu liiget, vastu ei olnud keegi, erapooletuks jäi 4. Eelnõu on otsusena vastu võetud.

---

3. 11:17 Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu (248 OE) esimene lugemine

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Läheme edasi. Tänane kolmas päevakorrapunkt on Eesti Keskerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu 248 esimene lugemine. Ma tutvustan lühidalt selle päevakorrapunkti menetlemist. Kõigepealt on eelnõu esitaja ettekanne, mis kestab kuni 20 minutit. Siis on küsimused ja seejärel eelnõu juhtivkomisjoni esindaja ettekanne, mis kestab samuti kuni 20 minutit. Head Riigikogu liikmed, kummalegi ettekandjale võib esitada ühe suulise küsimuse. Seejärel on läbirääkimised, milles võivad osaleda fraktsioonide ja komisjonide esindajad, ning siis toimub lõpphääletus. Palun nüüd ettekandeks kõnepulti Riigikogu liikme Märt Sultsi!

12:00 Märt Sults
Härra eesistuja! Head kolleegid! Õpetajate puhverkoda – sihukene ettepanek meil on. Jälgides praeguseid hariduspoliitika suundi, näeme, et koolielu korrastamise lipu all toimub koolides gümnaasiumiosa kinnipanemine ning gümnaasiumihariduse koondamine riigigümnaasiumidesse. Siit johtuvalt kaovad haridusturul domineerivaks olnud nn torukoolid, st koolid, mille kõik klassid, 1.–12. klass, on ühes majas. Nende asemele moodustuvad maakondade tõmbekeskustesse liidetud põhikoolid. Liitumine peaks tooma kaasa õpikvaliteedi paranemise ning õpetajate töö efektiivsemaks muutumise, kuid siiamaani pole veel keegi defineerinud, mis asi on efektiivne töö ja kuidas seda mõõta. Võib juhtuda nii, et koolide liitmine ei põhjusta mitte hariduse kättesaadavuse paranemist, vaid hoopis halvenemist.
Praegu on õpetajate keskmine koormus üldhariduskoolides 0,82 ametikohta. Seega, alakoormusega töötab kogu Eesti õpetajaskond. Koolielu korrastamise tulemusena peaks kaotama töö iga viies õpetaja, kes praegu veel üldhariduskoolis töötab. Tekib küsimus, mis asi see alakoormus on. Alakoormusega ei tööta peaaegu mitte keegi, töötatakse kokkulepitud koormusega, aga alakoormus, koefitsient 0,82, on tekkinud sellest, et riik tõstab näiliselt õpetajate palka, aga samal ajal suurendab ta õpetajate palgafondi, mille tõttu õpetajate reaalpalk tegelikult kogu aeg langeb. Kuna vahendeid juurde pole antud ja kui ametijuhendis on kirjas 35 tundi, aga ei ole ära märgitud kontakttundide arvu, siis teevad inimesed lihtsalt koormust väiksemaks, et palk jääks samaks, kuigi palk on tõusnud. See on selline huvitav paradoks, millest tavainimene ei püüagi aru saada, aga sellel, kes kaalutleb ja on selle asjaga natuke kokku puutunud, on sellest väga-väga selge arusaam.
Selline ebaloogiline olukord on tekkinud riigi poliitika tõttu, kui tõstetakse õpetaja palka ilma selleks tegelikult vahendeid eraldamata. Samas on lahendamata loodusainete, samuti valikainete õpetajate krooniline alakoormus. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest tulenevalt nendele õpetajatele pahatihti ühes koolis tunde ei jätku ning õpetaja haigestumise või lapsehoolduspuhkusele mineku korral ei ole samaväärset asendajat kuskilt võtta. Kvaliteetõpetajate ressurss on aga Eestis täiesti olemas. Olukorra üheks lahenduseks pakungi ma õpetajate puhverkoda. See nimetus "puhverkoda" võib tekitada vastakaid tundeid. Aga mina olen reaalainete inimene ja tean, et sõna "puhver" tähendab sellist stabiliseerivat olukorda. Näiteks üritatakse keemias puhverlahusega vältida järske kõikumisi aluselise ja happelise keskkonna vahel. Nii et ma nagu teisaldasin selle sõna sotsiaalteadustesse, aga paistab, et see sõna, pärast selgitustest tuleb see välja, tekitas eksitava arusaama. Aga seda kõike annab kõrvaldada.
Lühidalt näeks see puhverkoda nõndaviisi välja. Koolis alakoormusega töötavad õpetajad – vähemalt vanasti olid nad vanempedagoogid – koondatakse maakonna- või linnaosapõhiselt ühte infosüsteemi ning riik tasustab neid selle tundide arvu võrra, mis neil kodukoolis jääb täiskoormusest puudu. Ametikohal on küll 35 tundi, kuid kontakttunde on 24–26. Aga kui inimesel on ainult 18 tundi, siis

põhimõtteliselt need puudujäävad 6–8 tundi tasutakse riigieelarvest või üldisest pajast, mis on kohalikul omavalitsusel haridustöötajate palgaks ette nähtud. Kuigi direktoritel, koolidel ja kohalikel omavalitsustel ei ole nii ehk naa raha, nii et puhverkoja õpetajate tasu ühisest pajast võtta oleks nagu natuke narr ja lühinägelik.
Ooteajal olevad puhverkoja õpetajad on valmis teistes koolides haigestunud või puuduvaid õpetajaid oma erialase ettevalmistuse kohaselt asendama. Kui täna õpetaja tellida, siis homme on ta kohal. Kui see õpetaja on ligidal, siis saab teada anda ja 30–40 minuti jooksul on ta kohal. Kui keegi asendamist ei ole tellinud, siis need õpetajad tegelevad metoodiliste vahendite väljatöötamisega ja nende katsetamisega, lahtiste tundide ettevalmistamisega, õpetajate tulemuste analüüsimisega, ainekavade optimeerimisega jne. Tulemuslikkuse poolest on puhverkoja analüüsid ja ettepanekud kindlasti adekvaatsemad mis tahes ametkondade analüüsidest ja ettepanekutest, sest puhverkojas on analüüside ja ettepanekute tulemused otseselt seotud reaalse olukorraga ning neid on kontrollitud ja katsetatud tegelike õpilaste peal reaalajas. Selline toimetamine tooks stabiilsust nii õpetajaskonnale kui ka õppeasutustesse, kaoks koolijuhtide mure ja stress ajutiselt puuduvate õpetajate pärast ning alati oleks koolis võtta nõuandeid pedagoogilise töö korraldamiseks, ilma et selleks peaks lisaressursse olema. Nii et selline ettepanek ja mõte meil on. Mujal maailmas on see süsteem kasutusel, aga kuna Eesti majandus on võrreldes Saksamaa või mõne muu riigi majandusega nii väike, siis ei saa me näiteks Saksamaa, Rootsi või Soome mudelit siin eriti kasutada.
Kust saab riik selleks raha? Vastav mittetoimiv riigi rahastatav osakond on Innoves olemas, selle sulgemise korral vabanevad vahendid on piisavad puhverkoja ülalpidamiseks ja töös hoidmiseks. Lisavahendeid saaks riik sellest, kui õpetajate täienduskoolitus suunataks puhverkotta, praegu on see raha kinni külmutatud riigieelarves. Isegi kultuurikomisjonis ei lastud hääletamisel läbi otsust, et õpetajate koolitusraha läheks koolidirektorite kätte, see jäi ikka haridus- ja teadusministri kätte. Täienduskoolitust on kõige parem teha just õpetajalt õpetajale, praktikult praktikule, nii et koolitus oleks üles ehitatud praktilistele erialastele kogemustele ning kaasaegsele teoreetilisele ettevalmistusele. "Kaasaegne" tähendab siin seda, et reaalne olukord koolides on natuke teistsugune kui mingisugustes ametnike aruannetes kirjeldatud olukord. Sellist õpetajate täienduskoolitusele pandud ülesannet ei ole riik lahendada püüdnudki. See on toonud kaasa selle, et praegust tsentraliseeritud täienduskoolitust peavad õpetajad ja koolijuhid huumorirubriiki kuuluvaks.
Selline see seis on. Peale selle on peaaegu igas koolis õpetajaid, kellel on koolitaja kvalifikatsioon ja litsents, aga haridusministeerium ei taha seda kuidagi arvestada ega neid koolitajatena kasutada. On olemas selline riigi doteeritav täienduskoolituse struktuur nagu Rajaleidja. See on täielikult ebaõnnestunud. Eelnõu seletuskirjas on küll öeldud, et puhverkoda võiks olla Rajaleidjaga samas ruumis. See on siin öeldud lihtsalt selle jaoks, et vältida küsimust, kust võetakse puhverkoja jaoks ruumid. Puhverkoja jaoks ei ole ruume tegelikult vaja. (Andke andeks, et ma kogu aeg puhverkojast räägin! See sõna ei ole kaljusse raiutud, see nimetus võib muutuda.) Puhverkoda nõuab infosüsteemi, serverit ja haldajat. Rohkem mitte midagi pole vaja, on vaja koordineerijat ja koostööd koolidega.
Aga kuidas see koostöö koolidega olema hakkab? 20. septembril korraldas kultuurikomisjon lahtise istungi moodi asja, millest võtsid osa Margit Timakov Eesti Õpetajate Liidust, Reemo Voltri ja Aleksandr Tiidemann Eesti Haridustöötajate Liidust, Toomas Kruusimägi Eesti Koolijuhtide Ühendusest ning Kristi Mikiver, Haridus- ja Teadusministeeriumi õpetajaosakonna juhataja. Mis seal välja tuli? Seal sai esitatud see eelnõu ja sellest räägitud. Kõik komisjoni liikmed ja külalised tunnistasid probleemi olemasolu ja selle lahendamise vajalikkust. Tehti ka ettepanekuid, just nimelt korraldusliku külje kohta.
Kõige võimsam ettepanek oli see, et esmalt tuleks korda teha EHIS ehk Eesti Hariduse Infosüsteem, nii et see kajastaks reaalselt ja reaalajas õpetajate hõivatust. Selgus, et praegu ei ole EHIS päris adekvaatne, seal ei ole ära näidatud vakantse ega õpetajate oletatavat lisatöö tegemise võimekust. Kui EHIS ehk infosüsteem töötaks korrektselt, siis saaks õpetaja, kes soovib osaleda selles asendusõpetajate projektis, panna linnukese kirja, et ta on nõus andma keemiatunde, füüsikatunde või ajalootunde – ükskõik, mis tema eriala on –, ja ta saaks panna kirja ka tundide arvu, kui palju ta nädalas anda saaks. Sinna juurde saaks kirjutada tunniplaani, need ajad, millal ta saab asendusõpetaja olla. Konstateeriti, et pädevus ja tahe projektiga edasi minna on koolides ja õpetajaturul olemas, seda on ka nendel inimestel, kes õpetajana ei tööta.
Oldi mures, kuidas kaetakse asendusõpetaja transpordikulud, kui tuleb liikuda mitme kooli vahet. Maakonnas võivad koolide vahemaad olla üpris pikad. Aga kuidas praegu needsamad õpetajad kahe kooli vahet liiguvad? Täpselt samuti oma raha eest, oma autoga või bussi ja trolliga. Kujutage nüüd ette

seda aega, mis läheb selleks, et sõita näiteks Valgast Pukka, see vahemaa on mõni 40 kilomeetrit. No arvestage ise, väga-väga kihvt!
Tehti ettepanek õpetajad kataloogida, s.o seesama EHIS-e vorm, et need õpetajad, kes on nõus sellise asjaga töötama, oleksid süstematiseeritud. Konstateeriti, et lühiajaliste asendustega saavad koolid ise hakkama, kuid pikaajaliste asendustega – kolm nädalat kuni kolm kuud – on tõsiseid raskusi. See on jälle tõsi, see on objektiivne reaalsus. Riik on defineerinud, et õpetajate täiskoormus on 35-tunnine töönädal, millest erikokkulepete toetuseks on kontakttundide arvuks jäänud 24. Tähendab, haridustöötajate ühendus väitis, et 26 tundi nädalas ei ole. See ei ole jälle objektiivne reaalsus. Definitsiooni järgi võib neid kontakttunde olla ka 35, seda ei keelata, oleneb koolijuhist, kuidas ta kogu seda asja korraldab. Kui tal raha palka maksta ei ole, siis normkoormus järjest kogu aeg suureneb, kuni võib tekkida selline perversne olukord, kus õpetaja peab tõesti andma 35 kontakttundi. Siit johtuvalt on koolid õpetaja ametijuhendisse kirjutanud ka kohustuse vajaduse korral asendustunde anda. Tähendab, kui keegi jääb haigeks, siis lihtsalt öeldakse, et sina lähed tema tundi andma. Kuidas aga tasustamisega on? Tasustamine on kooliõpetaja üldtööaja sees. Üldtööaeg on jälle laialivalguv mõiste, seda ei saa mõõta, aga nii on kirja pandud ja nii ongi need üldtööaja sees toimuvad asendustunnid tasustamata.
Eriti tahaks mainida Eesti Koolijuhtide Ühenduse esimehe Toomas Kruusimägi esinemist, mis kubises ebapädevatest ja asjakohatutest teemakäsitlustest ja märkustest. Selline suhtumine näitab minu arust kogu selle organisatsiooni hambutust ning sihipäratust. Mina kui endine koolijuht võin hinnangut anda. Ühingu liikmete hulka kuuluvad kuus kooli, mis märgiti riiklikus auditis ära korrarikkujatena, kuid ühendus ei ole mitte kuskil neid küsimusi avalikult arutanud. Sellest pole mitte kuskil kuulda olnud, aga samal ajal võtab esimees hästi-hästi kõvasti ja kõlavalt sõna, kui on mingid ümberkorraldused või mingid muud asjad, kellelegi pannakse kohustusi, antakse õigusi või jagatakse ülesandeid. Mina koolijuhina oleksin olnud väga nõus võtma ette neid asendusõpetajate koordineerimisi ja kõiki neid asju, kui oleksin saanud haridusministeeriumist loa, et see ei ole ebaseaduslik.
On küsitud, miks erakapitalil sellist vahendussüsteemi ei looda. Erakapitalil on loodud Rajaleidja ja see on täielik ebaõnnestumine, kuigi riik ei taha seda tunnistada. See on omadega täiesti õhtal. Miks peab kool tellima 2,5 korda kallima teenuse, mis ei taga kvaliteeti veel ka, sest kvaliteeti see Rajaleidja ei taga, ta tagab ainult selle asja toimumise, aga mis see tulemus on, seda ei garanteerita. Nii et au ja kuulsus negatiivses vormis Toomas Kruusimägile tema suurepärase ettekande eest! Tahaksin teda kohe tänada, et ta võttis vaevaks siia tulla ja mainida seda, et kõikidesse eelnõudesse, mis tulevad Keskerakonnast, tuleb väga kriitiliselt suhtuda. Samas, koolijuhtide ühenduse s.a 19. septembri kirjas on öeldud, et Eesti Koolijuhtide Ühendus on valmis edaspidiseks koostööks õpetajate asendamise süsteemi loomisel. Seesama lause välistab kõik tema negatiivsed märkused ja naeruvääristab neid. Nii et väga naljakas seis on.
Võtan nüüd ette väljavõtted protokollist ja räägin neist. Margit Timakov märkas vastuolu. Ei tea, kas see oli minu sõnavääratus või ebaõnnestunud sõnakasutus, mistõttu tal tekkis küsimus. Nimelt, riik on kehtestanud 35-tunnise täistööaja ning tekib küsimus, kuidas saab tekkida õpetajate puudus. Peale selle annab otsuse eelnõu segase signaali, pole selge, kas Eestis on liiga palju tööta õpetajaid või liiga palju töötavaid õpetajaid. Statistilised aruanded tekivad niimoodi, et põhikoolis on klassi täitumuse norm 24 õpilast, gümnaasiumiosas 32 õpilast. Nende normide järgi arvutatakse vajaminevad ametikohad. Samal ajal tuleb välja, et põhikooliõpetaja tundi on arvestatud kaheksa õpilast rohkem kui gümnaasiumiõpetaja tundi. Niimoodi on need koormused välja arvutatud. Siit tuleneb vastus, et õpetajaid on vähe, neid ei ole palju. Kui nüüd veel koondatakse neid väheseid allesjäänud oskusõpetajaid, siis on see strateegiline oht nii riigile kui ka meie järeltulevatele põlvedele. Seda tuleb meeles pidada. Seda ei tohi ühekski hetkeks ära unustada, sest koolist ja lasteaiast algab riik, aga kool ja lasteaed algavad kodust. Need on pühad seosed ja neid lõhkuda ei ole mõistlik. See, kes seda teeb, on harimatu inimene või elab ilma bioloogiat ja sotsiaalteadusi tundmata.
Kristi Mikiver tõi välja, et kui rääkida osakoormusest, siis peab väga selgelt vahet tegema, kas on tegemist inimese vabal tahtel valitud või sundusliku osakoormusega. Peale selle ei peaks võtma koolijuhilt ülesannet, vastutust ja kohustust tagada õpetajatele täiskoormusega töö. Kindlasti on alakoormusega töötamine sageli vaba tahe. Igaüks kirjutab ju oma töölepingusse, kui suure koormusega on ta nõus töötama. Aga paljudes koolides on selline olukord, et näiteks põhikooli 8. ja 9. klassis on neli keemiatundi nädalas ja siis on nende tundide peale inimest vaja. Kuid nelja tunni peale ei võta sa kuskilt inimest, järelikult tuleb need tunnid kellelegi pähe määrida. Nii et kindlasti ei ole

alakoormusega töötamine sunduslik. Täiskohaga töötamine ei ole kahjuks ka sunduslik, sest raha ei ole ja töölepingu sõlmimine käib vastastikusel kokkuleppel. Suur tänu!

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Austatud ettekandja, teile on hulgaliselt küsimusi. Andrei Novikov, palun!

12:00 Andrei Novikov
Tänan, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Eelnõu seletuskirjas seisab, et väga paljud õpetajad töötavad osalise tööajaga. Kas õpetajate puhverkoja loomine pakub lahenduse ka tööajaga seonduvatele probleemidele?

12:00 Märt Sults
Aitäh! Väga hea küsimus. Puhverkoda pakubki sellist võimalust. Kui õpetajal on oma erialal alakoormus ehk tunde on vähe, siis ta ei hakka enam otsima mingit kooli, kuhu sõitma hakata, vaid annab EHIS-esse ehk Eesti Hariduse Infosüsteemi või puhverkoja koordinaatorile oma soovist teada ja siis saab talle organiseerida lisatunde. Samas, kui ta on puhverkojas registreeritud, peaks riigil tekkima selle eelnõu mõttes kohustus talle need kokkulepitud 24-st või 26 tunnist puudujäävad tunnid kinni maksta. See on selle eelnõu sisu: inimene on ooteajal, ootab oma eriala ainetunde ja samal ajal riik tagab selle, et ta ei lähe kuskile – palun vabandust! – litutama ja mööda linna mingisuguseid teisi töid otsima. Väga populaarne näiteks Tallinnas on, et õpetajad käivad Selveri poes müüjaks. Paradoks!

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Dmitri Dmitrijev, palun!

12:00 Dmitri Dmitrijev
Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Eesti Koolijuhtide Ühenduse arvamuses seisab, et õpetajate puhverkoja ideed ei ole võimalik ellu rakendada ning sellise asendusõpetajate süsteemi loomisega raiskab riik raha. Kuidas sa sellisesse kriitikasse suhtud? Kas see on sinu arvates põhjendatud?

12:00 Märt Sults
Aitäh! Väga täpne ja hea küsimus. Eesti Koolijuhtide Ühenduse arvamust ma eriti tõsiselt võtta ei saa. Ütleme nõndaviisi, et asendustunnid on koolisiseses arvepidamises üks võimalus raha kokku hoida, sest väga palju tunde jääb tegelikult asendamata, aga kui teha selline asendusõpetajate süsteem, siis muutub rahakasutus väga läbipaistvaks. Näiteks on kuus Tallinna südalinna ja kesklinna kooli selle reegli vastu juba väga julmalt eksinud, võttes õppemaksu MTÜ-de kaudu. Selles mõttes ei ole see arvamus, millele Toomas Kruusimägi alla on kirjutanud, pädev. Siin on tegemist pigem riigi raha kokkuhoiu kui kulutamisega. Kulutada ei saa asja, mida ei ole.

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Anneli Ott, palun!

12:00 Anneli Ott
Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Sa oled ise pikalt koolijuht olnud. Palun räägi täpsemalt, kuidas sina direktorina neid õpetajate asendamisega seotud probleeme lahendasid.

12:00 Märt Sults
Aitäh! Hea küsimus. Hommikul kell 7.30 olin ma koolis ja siis algasid telefonikõned: Juta on haige, Mari on haige, Anna on haige. Istusin tunniplaani ette maha, hakkasin vaatama, kuidas kellelgi tunnid jooksevad. Siis helistasin Annale, et saatku mulle meili peale kordamisküsimused. Tema saatiski ja mina siis saatsin tundi naaberkabinetis töötava õpetaja, kes andis lastele kordamisküsimused kätte, et need istuksid ja neile vastaksid. Mõttetu ressursi ja aja raiskamine, selline tund ei kanna mitte mingisugust vilja. Pehmetes ehk jutustavates ainetes, nagu ajalugu või sellised – ma ei alahinda neid aineid! –, saab veel kuidagimoodi panna inimese näiteks õpikut lugema. Aga loodusained, näiteks keemia ja füüsika –

1% kasumlikkust on sellisel tunnil. Kui oleks saanud puhverkojast tellida asendusõpetaja – keemiku, füüsiku, astronoomi, bioloogi, geograafi –, olnuks selle tunni efektiivsus ehk kasutegur märgatavalt suurem ja raha raisatud märgatavalt vähem.

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Krista Aru, palun!

12:00 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Mul on väga kahju, et te võtsite komisjonis arvamust avaldanud inimeste seisukohti niimoodi hinnata. Tegelikult me kutsusime nad komisjoni, et nad räägiksid, kuidas suhtub asjasse koolijuhtide ühendus ja kuidas suhtuvad õpetajad. Arvamused ongi erinevad. Aga minu küsimus puudutab tegelikult üldisemat probleemi. Me räägime, et laps on kõige tähtsam ja meil on vaja õpetajaameti mainet parandada. Kas ja kuivõrd te näete, et asendusõpetaja suudab anda lapsele koolis seda kõige olulisemat, mida on vaja koolis anda, seda kasvatuspoolt, kui ta asendab võib-olla ühte, kahte või kolme tundi?

12:00 Märt Sults
Suur tänu! Väga hea küsimus ja väga hea tähelepanu juhtimine! Aga kui minu ja minu eelnõu kohta arvamust avaldatakse, siis ma võtan endale julguse ka arvamust avaldada. Lugu on selline, et kujuta nüüd ette pilti, kui keemiatundi tuleb andma vene keele õpetaja. Vene keele õpetaja annab ülesanded kätte, tal on täitsa kama kõik, mis lapsed seal tunnis teevad, ülesanded on siin ja järgmine kord hinnatakse. Aga kui tuleb asendusõpetaja, siis kõik teavad, et ta on keemik, füüsik või geograaf. Kõik teadsid, kui näiteks Tallinna Kunstigümnaasiumi tuli Tallinna Inglise Kolledžist füüsik. See on hoopis teine teema. Kindlasti on sellise asendusõpetaja efektiivsus ja emotsionaalne resultaat palju parem kui suvalisel asendusõpetajal, kes tundi läheb. Sinu pinginaaber raputas küll pead, aga lugu on selles, et professionaalne õpetaja orienteerub klassis kahe minuti jooksul, ta saab klassi ilusasti endale kätte ja saab rahulikult tundi anda, ma päris ausalt räägin.

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Erki Savisaar, palun!

12:00 Erki Savisaar
Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! See on kindlasti väga vajalik ja hea idee, aga tundub mulle kuidagi jäigana. Mis sa arvad, kui see lahendus oleks hoopis innovaatiline, midagi äpipõhist, nii et kõik õpetajad ja koolijuhid saaksid seal osaleda, oleks selline õpetajate börs? Koolijuht paneks sinna üles, et tal on vaja kuskil Kapa-Kohilas kolmanda tunni ajal keemiaõpetajat 8. klassile, ja õpetajad ütleksid, missuguse hinnaga on nad nõus sinna minema. Loomulikult eeldusel, et nad jõuavad õigeks ajaks kohale. Siis toimuks selline alapakkumine ja saaks valida sobiva õpetaja.

12:00 Märt Sults
Suur tänu! Väga pretensioonikas küsimus. See puhverkoda pole mõeldud töörendiklubina. Ei ole nii mõeldud, et inimesed vabatahtlikult panevad ennast sinna infosüsteemi ja kellel on vaja, siis see tellib neid. On olemas ooteaeg ja sellest rääkides tahan öelda, et mina näiteks igatsen meeletult taga seda, kui kunagi ammustel aegadel olid õpetajatel esimese kolme tööaasta jooksul kohustuslikud lahtised tunnid. Nende tundide ajal õpetajad kiiresti ja efektiivselt õppisid erinevates klassides hakkama saama. Väga efektiivne oli see, kui omal ajal tuli peale kolmandat kursust suvel kuu aega olla pioneerilaagris kasvataja. Seal said sa vett ja vilet, sa pidid kuu aega järjest 30 marakratiga hakkama saama. Need, kes õpetajaks läksid, pidid viiendal kursusel olema pool aastat koolis praktikal, reaalselt tundides. See kõik on praegu puudu ja see on puudu ka tulevaste õpetajate ettevalmistuses. Kõik vana ei ole alati halb, vanast tuleks võtta üle hea ja siis edasi minna, sinna oma pealisehitis peale ehitada ja asi hakkab toimima väga hästi. Aga meil on kuidagi nii, et halb ja hea, halb ja hea.

12:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Andres Ammas, palun!

12:00 Andres Ammas
Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav ettekandja! Minu skeptilisuse põhjus on võib-olla selles, et kui ma õigesti mäletan, siis oled sa ise sealsamas puldis seistes jaganud koolis töötavaid inimesi õpetajateks, pedagoogideks ja tunniandjateks.

12:00 Märt Sults
Jah.

12:01 Andres Ammas
Ma olen selle jaotusega üdini nõus ja kardan, et see süsteem, mida sa välja pakud, soosib tunniandjaid, esimest kaht liiki me sealt ei leia. Aga minu küsimus puudutab küll hoopis teist valdkonda. Kas sa oled seda eelnõu ette valmistades uurinud muude maade kogemust, peale Soome ka veel teisi, ja mis meil sellest kõigest õppida oleks? Kuidas see probleem mujal lahendatud on, sest ega me pole üksi siin maailmas?

12:01 Märt Sults
Suur aitäh küsimuse eest! Kui sa tähele panid, siis ma esitasin oma mõtteid üpris aeglaselt ja ma kordagi ei kasutanud klassi ees seisva inimese iseloomustamiseks muud sõna kui ainult "õpetaja". Muid sõnu ma ei kasutanud. Jah, ma olen uurinud teisi maid. Saksamaal on iga nelja aasta järel õpetajal võimalus võtta üks aasta puhkust enda täiendamiseks. Riik maksab talle selle aasta kenasti kinni. Samal ajal töötab seal õpetajate asendamise süsteem aasta otsa ja keegi teine asendab seda inimest, kes parasjagu on enesetäiendamisel. Norras on täpselt samuti. Seal sa lihtsalt helistad, et *I need physics* ja sul on tunni aja pärast see *physics* olemas. Need süsteemid mujal töötavad, aga seal on teistsugune majandus, teistsugused ressursid ja vahendid. Meil selliseid vahendeid ei ole. Meie saaksime seda teha, nagu Erki Savisaar ütles, äpipõhiselt, aga me ei saa luua siin tööturgu.

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Kersti Sarapuu, palun!

12:01 Kersti Sarapuu
Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Ma kuulasin ja vaatasin, kui pühendunult ja särasilmi sa koolielu arendamisest rääkisid. Seegi mõte on ju väga-väga teretulnud. Siin on pakutud mitmeid innovaatilisi lahendusi. Aga kuidas sa sellise koja loomise peale üldse tulid?

12:01 Märt Sults
Aitäh küsimuse eest! Väga hea küsimus. See koda kui selline on Põhja-Tallinnas juba aastaid olemas olnud. Põhja-Tallinna koolidirektorid on omavahel kokku leppinud ja kui hommikul kellelgi mingi probleem tekib, kui mõni õpetaja on haige, siis käib kohutavalt kiire helistamine. Praegused telefonid võimaldavad nn koosolekukõnesid pidada. Siis on kolm-neli direktorit korraga kõnelemas ja niimoodi me laename õpetajaid ühest kohast teise, sellele, kellel parasjagu kõige rohkem põleb. Aga see süsteem on liiga jäik ja kohmakas. Niimoodi ei saa töötada, et mingit koosolekukõnet peab korraga 200 koolijuhti ja siis keegi ütleb, et tal on seda või seda vaja. See niimoodi ei tööta. Kui teha seda infosüsteemipõhiselt ja riikliku abi või toetusega, näiteks Rajaleidja raha otstarbekamalt kasutades, ja oleks üks, kaks või kolm inimest ootel, siis see ei maksaks ju tegelikult mitte midagi, aga probleemid kaoksid ära. Asendustundide maagia ehk ärakadunud raha oleks kõik ilusasti nähtav ja kõik asjad ilusasti loetavad, analüüsitavad ja prognoositavad. See on see eesmärk.

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Siret Kotka, palun!

12:01 Siret Kotka
Aitäh, hea istungi juhataja! Lugupeetud Märt Sults, ettekandja! Sa oled ise väga pikaajaline koolijuht. Sa oled siin täna väga palju rääkinud asendusõpetajatest. Kas sa tooksid välja need ained, kus see õpetajate nappus kõige suurem on?

12:01 Märt Sults
Aitäh, hea küsija! Väga hea küsimus. Lugu on selles, et kui te võtate lahti põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning vaatate tundide arvu, siis te näete kohe ära, kuidas on põhikoolis lood loodusainetega. Füüsika, keemia, matemaatika, geograafia, joonestamine, valikained – neid kõiki on ainult neli kuni kuus tundi nädalas. Sellise tundide arvuga aine õpetajat sa mitte kuskilt ei saa. Samal ajal on matemaatikud lausa lõhki kistud, sest on kitsas ja lai matemaatika, ühtesid tunde on rohkem, teisi vähem. Üks õpetaja peab ennast jagama ühe, teise ja kolmanda koha vahel ja umbes kuus tundi jääb ripakile. Kust kohast sa kuue tunni peale inimese võtad? Kirjandusõpetajat ei pane sa matemaatikatundi andma, matemaatik kirjandustundi võib-olla saab anda, aga teistpidi vangerdus ei ole võimalik. Nii et kui põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse järgi vaadata, siis on defitsiitained just nimelt need, mida on raskem omandada. Need on nagu vaeslapse rollis. Sinna ei ole asendajaid võtta, seal see puhverkoda töötaks väga hästi.

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Tarmo Tamm, palun!

12:01 Tarmo Tamm
Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! Ma arvan, et ideel on jumet, aga ma toon paar näidet. Põlvamaal on sel aastal kõige rohkem koondatud just õpetajaid, nii et vabu õpetajaid peaks justkui olema. Selge on see, et selle idee elluviimiseks on vaja lisavahendeid. Eesti keskmine palk tõusis minu mäletamist mööda 1163 või 1165 eurole, aga õpetaja palk kaugeneb Eesti keskmisest. Valitsusliidu lubadus on ju tõsta Eesti õpetaja keskmine palk 120%-le Eesti keskmisest. Kuidas need kaks asja sinu arvates kokku peaksid minema ja kust selle jaoks raha leida?

12:01 Märt Sults
Aitäh! Minu sõnavõtus oli öeldud, et tuleb iga viies õpetaja töölt lahti lasta, siis allesjäänud õpetajatel palk tõuseb. Praeguste andmete järgi on õpetaja miinimumpalk 958 eurot kuus. Kuidas sealt ülespoole minna, selle kohta jään ma vastuse võlgu. Aga ma ütlen sulle, Tarmo, seda, et kui on vaja riigikassat täita, siis on kaks kohta, kust kindlasti raha võetakse, need on sotsiaalvaldkond ja haridus. Neid kohti saab lõikuda nii palju kui tahes, aga ülejäänud kohti ei tohi puutuda. Püha lehm on kuskil mujal, haridus ja sotsiaalvaldkond ei ole püha lehm. Nii et nende rahastamine pigem väheneb, kui kasvab. Mis puudutab seda lubadust, et 120%, siis ei ole öeldud, kas 120% palgafondist või 120% palka, need on kaks eri asja. Kohe varsti tuleb saali meie eelnõu õpetajate palga tõstmise kohta ja seal ongi öeldud, et palgafond ja palk on täiesti erinevad asjad. Kui suurendatakse palgafondi, siis reaalpalk tavaliselt väheneb. Nii et kunagi sai õpetajatele öeldud, et ärgu nad jumala pärast tahtku palgafondi suurenemist, sest siis jääb kättesaadavat raha alati vähemaks, aga töökoormus kasvab. Selline on see lähenemine. Kui see sind rahuldab, siis aitäh, Tarmo!

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Viktor Vassiljev, palun!

12:01 Viktor Vassiljev
Aitäh, härra juhataja! Hea Märt! Tegemist on väga innovatiivse ideega, aga nagu me teame, innovatiivsel ideel on alati kaks külge. Aatomipomm oli omal ajal innovatiivne, Pokémoni mäng on innovatiivne, aga kõik need viivad inimkonda järjekindlalt huku poole. Kuid on olemas ka nendele vastu töötavad protsessid, ajad muutuvad ja tekivad uued innovatsioonid. Milline sinu kui kogenud õpetaja arusaam on, kas see õpetajate puhvrivärk hakkab tööle või teatud aja pärast tuleb uus ja veel vahvam innovatiivne idee, mis selle ära nullib?

12:01 Märt Sults
Aitäh, Viktor! Hea küsimus. Lugu on selles, et siin tekib teistpidi oht. See puhverdamine on toimunud ajast aega, see on sajandeid olnud. Inimesi peab ju asendama, kui keegi kukub ära, siis teda asendatakse. See toimib nii ehk naa ja see puhverdamine jääb niikuinii alles. Inimene on juba kord selline, et kord ta töötab ja kord ta ei tööta. Aga mispärast me peame seda puhverdamist, mida

koolijuhid ja õppealajuhatajad on siiamaani kogu aeg teinud, niisuguseks hulluks vägistamiseks muutma? Puhverdamist on võimalik teha lihtsalt ja kergelt. Me pakumegi välja variandi, kuidas saab seda kohutavalt stressirohket ja pingelist tööd lihtsamaks teha: mitte uusi regulatsioone luues, vaid tehes asja lihtsamaks ja kättesaadavamaks, nii et on vaja ainult arvutihiirega klõpsata ja kohe saabki vastuse kätte. Õpetaja helistab ja küsib, mis kell ta homme tuleb, ja kogu jutt. Mispärast peavad pensionil olevad õpetajad, kes on väga altid asendustunde andma, kodus olema, kui nad on terve elu olnud supipajas ja keenud 120 kraadi juures? (Suruõhupotis keeb vesi ju 100 kraadi juures.) See õpetaja on täie auruga kogu aeg tuld andnud, aga nüüd istub kodus ja, palun vabandust, jääb hästi kiiresti vanaks, kui ta ükspäev ei ole enam hõivatud. See puhverkoda on selles mõttes nii sotsiaalmeede kui ka haridusmeede.

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Toomas Vitsut, palun!

12:01 Toomas Vitsut
Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Ma arvan ka, et see idee, mille sa oled siin välja käinud, on hea ja tasuks see ära teha. Sa rääkisid ka seda, et Põhja-Tallinnas on õpetajad sisuliselt seda ideed juba katsetanud. Kui nüüd selgub, et siin saalis see idee toetust ei leia, siis mis sa arvad, kas selle idee teoks tegemiseks on ka mingisuguseid alternatiivseid variante, valitsusväliseid variante, näiteks et mingi õpetajate organisatsioon paneb seljad kokku ja teeb selle asja ära?

12:01 Märt Sults
Aitäh, Toomas, hea küsimuse eest! Olenemata otsusest, mida see saal teeb, toimib see asi edasi. Olenemata sellest. See eelnõu on saali toodud sellepärast, et see idee ei ole kasumit taotlev ehk see ei ole äriettevõtmine ja riigi huvi võiks olla, et õpetajaskond oleks motiveeritud ja alati hõivatud, et õpetajale pakutaks igasuguseid variante, kuidas saaks lisa teenida või olla mingil määral kindlustatud. Tähtis on see, et inimesed ehk õpetajad, arstid ja üldse kõik teevad nii ehk naa oma tööd väga hästi ja teevad seda ka selle tasu eest, mida neile makstakse, mis tegelikult ei olegi tasu, seda töötasuks nimetada ei saagi, see on nagu abiraha. Oleks hea, kui inimesed, kes töötavad ennastsalgavalt ja altruistlikult hommikust õhtuni, nädalavahetused kaasa arvatud, saaksid kelleltki tunnustust. Mis oleks parem kui see, et riik tunnustab inimest ja patsutab talle õlale: "Sa annad väga hästi, tee aga edasi. Lapsed kiidavad sind, lastevanemad tahavad sinu juurde tulla ja riik ka sind tunnustab. Mida sul veel vaja on?" See ongi põhiline eesmärk: keerulist ülesannet lihtsustada, teha see käepäraseks ja anda samal ajal tegijatele mingisugune moraalne tunnustus, et nad teevad õiget asja.

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Peeter Ernits, palun!

12:01 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja, suurepärane idee! On palju ameteid, kus on rohkem õppinud inimesi kui kohti. Küünetehnikuid on näiteks kümme korda rohkem kui töökohti. Puhverkoda võiks olla ka pereõdedel, perearstidel jt. Aga nagu ma aru saan, tuleks riigil leida raha eelkõige keemia-, bioloogia- ja füüsikaõpetajatele, kellel täiskoormust ei ole. Kui palju võiks see riigile maksma minna? Kui mitu miljonit oleks vaja, et nad saaksid oma koormuse kätte ja saaksid nokitseda metoodiliste materjalide ja muu sellise kallal ning olla valmis, n-ö nahk toores?

12:01 Märt Sults
Aitäh, Peeter! Väga hea küsimus. Riik läheneb sellele asjale teiselt poolt. Riik toob tagasi laia profiiliga traktoristi mõiste, tegelikult mitte traktoristi mõiste, vaid laia profiiliga õpetaja mõiste. Ülikoolides hakatakse õpetama õpetajaid, kellel on kolm kuni viis eriala. Ta on füüsik, keemik, matemaatik, astronoom, geograaf jne ja siis on mingi eriala veel juures, näiteks bioloogia. Kirjandusõpetaja on samas ajaloolane ja psühholoog, diplomile pannakse mitu eriala kirja. Niimoodi kaotatakse ära õpetajate alakoormus koolis. Tähendab, inimene tuleb kooli ja ta saab kätte oma 35 tundi, millest 24–26 on kontakttunnid, ta annab terve paleti õppeaineid ja nii ongi tal täiskoormus ja riigil on probleem

lahendatud. Nagu sa tead, kui meister oskab kõiki töid teha, siis lõpuks tuleb välja, et ta ei oska mitte midagi teha.
Rahaline mõõde. Kui sa võtad Innove kodulehel lahti Rajaleidja eelarve, siis sa näed, kui palju kulutatakse sellele raha. Ma ei oska sulle praegu täpselt seda öelda ja ma ei tahagi seda täpselt öelda, sest tegelikult on meie projekt nulleelarvega, st raha on nii ehk naa võrgus olemas ja selle projekti maksumus on niisama hästi kui null.

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jaanus Karilaid, palun!

12:01 Jaanus Karilaid
Aitäh juhatajale! Hea ettekandja! Ole hea, räägi avalikkusele lahti see näiline vastuolu. Eelnõu eesmärki kirjeldades on öeldud niimoodi: "... kus alakoormusega koolis töötavad õpetajad asuksid haigestunud ja puuduvaid õpetajaid vastavalt kvalifikatsioonile asendama." Aga me teame, et just matemaatikaõpetajad ja füüsikaõpetajad töötavad tihtipeale ülekoormusega. Ma ei tea füüsikaõpetajaid, kes töötavad alakoormusega. Kuidas sa leiad füüsikaõpetajale asendaja? Kas see ei ole mitte fundamentaalsem probleem, millega eelmised haridus- ja teadusministrid ei tegelnud? Me räägime üle 15 aasta, et meil on füüsika- ja matemaatikaõpetajatest puudus.

12:01 Märt Sults
Aitäh, Jaanus, väga hea küsimus! Tallinna Ülikooli lõpetas möödunud aastal üks matemaatik ja sellel aastal ei lõpetanud ühtegi matemaatikut, üks füüsik lõpetas sel aastal, tähendab, füüsikaõpetaja. Kust ma võtan asendusõpetajad? Asendusõpetajad on igal pool meie ümber. Kui ma läksin kunagi omal ajal keemiat õppima, siis meile öeldi, et te ei pea ilmtingimata keemikuks saama, vaid teist võib saada ärijuht või keegi muu, selleks on ettevalmistus olemas. Ma ei oska öelda, kui mitusada taksojuhti-füüsikut sõidab Tallinnas ringi, ega oska öelda, kui palju keemikuid nende taksojuhtide hulgas on. Aga mitte kellelgi neist ei ole füüsiliselt ega vaimselt võimatu anda kolm tundi, neli tundi, viis tundi, kaks tundi. Nad saavad ennast registreerida, kui neile anda see võimalus. Praegu on meil väga hästi käivitunud projekt "Noored kooli!". Just nimelt teisel erialal töötavad inimesed üritavad nii tagasi tulla selle eriala juurde, mis neil diplomile on märgitud. Nad on õpetajad, nad saaksid kooli tagasi tulla ja nüüd nad saavad proovida, kuidas koolis töötada on. Kuigi väljalangemisprotsent on 20–25. Inimene tuleb, üritab kaks-kolm kuud ja siis ütleb, et tema närvisüsteem ei ole selline, nagu peab koolis olema, ja läheb ära. Aga 70% jäävad alles. See on väga suur protsent. Vaat seda 25%, kes on välja langenud, me peame püüdma. Programmis "Noored kooli!" osalejatele, sellele 70%-le, kes tahavad kooli tagasi tulla, me peame andma lootust, me peame neid tööga hõivama. Seda saabki teha see puhverkoda.

12:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Head kolleegid Tarmo Tamm ja Andres Ammas, kodukorraseaduse kohaselt on selle päevakorrapunkti arutelul võimalik esitada kummalegi ettekandjale üks küsimus. Te saate oma teise küsimuse esitada Viktoria Ladõnskajale. Olga Ivanova, palun!

12:01 Olga Ivanova
Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Te mainisite Innovet ja Rajaleidjat. See on tõesti Eesti haridussüsteemis suur küsimus ja probleem, mis puudutab neid lapsi, kes vajavad diagnoosi ja Rajaleidja abi. Kuidas te praegust süsteemi hindate? Kas meie üldhariduskoolidele on see vastuvõetav? Kui pikk on nende inimeste ja perede järjekord, kes ootavad lapsele Rajaleidja otsust? Kuidas on see üldse korraldatud mujal piirkondades, mitte ainult pealinnas? Pealinnas on päris mitu kooli, kes selliste lastega tegelevad. Aga kuidas on see korraldatud näiteks väikestes kohalikes omavalitsustes? Kas te toetate seda süsteemi või arvate, et seda peaks pigem muutma?

13:01 Märt Sults
Aitäh, Olga! Väga hea küsimus. Rajaleidja on surnult sündinud laps ja see Innove osakond on täpselt samuti võimetu tervet Eestit haldama. Selles see kogu õnnetus ongi. Kui Haridus- ja Teadusministeerium kõrvaldas tugiteenused koolidest ja pani keelu alla nende rahastamise õpetajate

palgafondist, see pandi kohalike omavalitsuste ehk munitsipaalvõimekuse alla, siis need asjad surid välja. Siis mõeldi välja väga hea spinn, et tugiteenuste asemel tehakse Rajaleidja ja Innovesse luuakse mingi osakond. Rajaleidja on ebaefektiivne asi. Seal on kohutavalt pikad järjekorrad, aga kui koolis on probleem, siis tuleb see lahendada kohe, praegu, siinsamas, mitte nii, et kui õpilane on näiteks kokku jooksnud, siis tuleb kaks ja pool kuud järjekorras oodata, ja kui järjekorda pannakse, siis sellesama Rajaleidja psühholoog või logopeed või ükskõik, kes seal parasjagu on, paneb diagnoosi ja võtab otsuse vastu kellegi kirjelduse põhjal. See on täielik ... Kui kirurg hakkaks operatsiooni tegema raamatu põhjal, raadio või televiisori kaudu, siis see oleks umbes sama asi. Rajaleidja ja teised sellised on ebaefektiivsed asutused.

13:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Ma palun ettekandeks kõnepulti kultuurikomisjoni liikme Viktoria Ladõnskaja!

13:01 Viktoria Ladõnskaja

Tere päevast, head rahvasaadikud! Teisipäeval, 20. septembril toimus kultuurikomisjoni istungil otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele" eelnõu 248 arutelu. Kohal olid Eesti Õpetajate Liidu esindaja, Eesti Haridustöötajate Liidu juhatuse esimees ning esimehe asetäitja, Eesti Koolijuhtide Ühenduse esindaja, Haridus- ja Teadusministeeriumi õpetajaosakonna juhataja ning muidugi kultuurikomisjoni liikmed. Esialgu Märt Sults tutvustas seal eelnõu. Ma veel kord mainin, et eelnõu eesmärk on luua riiklik asendusõpetajate süsteem, mis võimaldaks asuda alakoormusega koolis töötavatel õpetajatel vastavalt kvalifikatsioonile asendama haigestunud ja puuduvaid õpetajaid.
Eesti Õpetajate Liidu esindaja sõnul on vajadus asendusõpetajate süsteemi järele tõepoolest olemas, kuid eelnõu sisaldab palju vastuolulist. Ta lisas, et hea võimaluse analoogse probleemi lahendamiseks annab riigi käivitatud õpetajate kutsesüsteem ning midagi uut juurde tekitama ei peaks. Oluline on mitte korrata Rajaleidja keskustega tehtud viga, st kompetentsi ülemeelitamist koolidest. Eesti Haridustöötajate Liidu juhatuse esimees kinnitas samuti, et vajadus sellise süsteemi järele on, kuid tekib küsimus, kuidas rahastada lisakohti, kui Eesti riigis pole raha, et õpetajatele konkurentsivõimelist palka maksta. Eesti Koolijuhtide Ühendus ei toeta otsuse eelnõus toodud ideed luua tervikuna riiklik asendusõpetajate süsteem ja eriti eelnõu seletuskirjas esitatud lahendust luua nn puhverkojad maakondlike Rajaleidja keskuste juurde. Peale selle hinnati pakutud lahendus koolidele praktiliselt kasutuks, mittetöötavaks ja haridusraha raiskamiseks. Kultuurikomisjoni liikme Toomas Jürgensteini küsimusele e-lahenduste kohta vastati, et algatajad ehk eelkõige Märt Sults ei ole e-lahendusi asendusõpetajate süsteemi puhul kaalunud ega poolda neid.
Haridus- ja Teadusministeerium eelnõu ega pakutud lahendust ei toeta. Haridus- ja Teadusministeeriumi esindaja selgitas, et kui rääkida osakoormusest, siis peab tegema selgelt vahet, kas on tegemist inimese vabal tahtel valitud või sundusliku osakoormusega. Peale selle ei peaks võtma koolijuhilt ülesannet, vastutust ega kohustust tagada õpetajale täiskoormusega töö. Pakutud süsteemi kohaselt võib tekkida olukord, kus koolijuht tahab anda õpetajale tunde, aga õpetajale on n-ö teine lahendus mugavam.
Lõpuks tegi Laine Randjärv ettepaneku, et huvigrupid arutaksid teemat omavahel edasi ning otsiksid lahendusi. Kultuurikomisjon otsustas saata eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks päevaks ja teha ettepaneku panna eelnõu lõpphääletusele. Aitäh!

13:01 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Teile on küsimusi. Tarmo Tamm, palun!

13:01 Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! Me kõik ju teame, et paljusid asendustunde annavad õpetajad, kellel pole nende ainete andmiseks koolitust. Kas see pakutud variant lahendaks selle olukorra ja me saaksime kvaliteetsema õppe õpilaste jaoks? Siis annaksid tunde need õpetajad, kellel on erialane koolitus.

13:01 Viktoria Ladõnskaja

Aitäh küsimuse eest! Ma tuletan meelde, et mina räägin siin eelkõige emotsioonidest, ettepanekutest ja mõtetest, mida esitati komisjonis. Nii et ma ei väljenda oma seisukohta. Aga ma ütlen, et ka see küsimus komisjonis püstitati ja nimelt vastupidises mõttes: kas see õpetaja, kes tuleb kohale vaid tunniks või kaheks, on piisavalt pädev, selleks et asendada teist õpetajat? Ta ei tunnegi seda klassi ja sellepärast võib-olla ei paku õpilastele seda, mida loodab koolidirektor.

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Kersti Sarapuu, palun!

13:01 Kersti Sarapuu
Aitäh, hea härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Sa rääkisid ennist, et menetlemise käigus selgus, et selles eelnõus on hästi palju vastuolusid. Millised vastuolud komisjonis tehtud töö käigus selgusid?

13:01 Viktoria Ladõnskaja
Ma juba nimetasin, millised olid need seisukohad, aga ma toon veel välja, millised küsimused tekkisid Märt Sultsi kuulates. Siin on hulk punkte. Projekti maksumus on null – see tekitab küsimusi. E-süsteemi täieliku välistamise peale tekkisid küsimused tehnilise poole pealt. Rajaleidjat paljudes küsimustes dubleeritakse, see seisab ka seletuskirjas. Siis küsimus, millele ma just praegu vastasin: kas asendama kutsutud õpetaja suudab päriselt asendada teist õpetajat, kui ta on tulnud sinna klassi vaid korraks? Jällegi, väliskogemused, millest oli natuke juttu, kui esines eelmine ettekandja. Kui me räägime näiteks Saksamaa kogemusest, siis seal on see süsteem kindlasti õigustatud, sest neil on algusest peale teine süsteem ehk õpetaja võib endale aeg-ajalt lubada vaba aasta. Just selle pärast on seal loodud ka Märt Sultsi nimetatud puhverkoja süsteem, mis pakub võimaluse leida selleks aastaks õige asendaja.

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Jaanus Karilaid, palun!

13:01 Jaanus Karilaid
Aitäh juhatajale! Hea ettekandja! Eelkõneleja Märt Sults tõestas ilmekalt, et tegemist on väga vajaliku ja huvitava eelnõuga. Aga kindlasti oli ka komisjonis laiemalt ja sügavuti juttu õpetajate koormusest üldse. Kas te saite ülevaate, kui palju jääb õpetajatel kas ülekoormuse või haigestumise tõttu tunde andmata?

13:01 Viktoria Ladõnskaja
Aitäh küsimuse eest! Ma sain aru, et te küsite pigem seletuskirjas olevate andmete kohta. Ju siis on need andmed ka teie kätte jõudnud. Seletuskirjas on tõepoolest olemas õpetajate koormuse protsent, aga arutelu selle küsimuse üle ei olnud niivõrd pingeline. Me rääkisime ideest kui sellisest.

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Viktor Vassiljev, palun!

13:01 Viktor Vassiljev
Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Tegemist on ju väga lihtsa asjaga. Selliseid asju on tehtud küll ja küll, need toimivad Eestis väga edukalt. Need on nimelt tööjõurendi firmad, kus on inimesed kirja pandud, ikka et see on mingi õmbleja ja see on kokk. Nad ootavad ja kui kuskil ajutine töökoht vabaneb, siis nad sinna saadetakse. Süsteem töötab väga hästi, suurepäraselt. See on väga lihtne süsteem. Ega see õpetajate puhverkoda põhimõtteliselt midagi muud ei ole. Aga mis ütleb teie elukogemus, miks lihtsad asjad muutuvad teinekord nii keeruliseks, et neid peab arutama siin komisjonides ja esitama kümneid küsimusi? Kas tõesti ainult kiusu pärast, sest Riigikogu liikmed ei taha koju minna? Ma ei tea, neil on äkki kuri naine kodus ja nad tahavad siin aina rohkem ja rohkem aega veeta.

13:01 Viktoria Ladõnskaja
Aitäh! Mina oma kogemustest ei hakka ilmselt rääkima, aga Haridus- ja Teadusministeeriumi õpetajaosakonna juhataja tõi näitena Rootsi süsteemi. Seal kasutatakse eelkõige tööjõu rentimist, ettevõtted vahendavadki õpetajaid ning logopeede ja teisi tugispetsialiste. Sellelaadse süsteemiga

võikski tegelda tööjõurendi ettevõte, aga see ei peaks kindlasti olema riigi roll. Ilmselt see ongi adekvaatne vastus teie küsimusele. Ka mina esitasin täpselt samasuguse küsimuse komisjoni istungil. Ettevõtja poolt süsteemi loomise kohta vastas algataja, et ta ei poolda seda.

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Peeter Ernits, palun!

13:01 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Kui kaua te seal komisjonis seda teemat arutasite, mitu minutit, ja mitu koolijuhti või pedagoogi, kes teavad, millest jutt käib, seal osales?

13:01 Viktoria Ladõnskaja
Aitäh küsimuse eest! Ma kohe alguses ütlesin, kes osalesid. Ju need eksperdid, kes seal kohal olid, on pädevad, et rääkida ka õpetajate nimel. Samamoodi on natuke veider teie küsimus, kui kaua meil sellega läks, et nii pingeline arutelu tekkis. Ma ei oska peast öelda, kui kaua, aga kindlasti mitte vähem kui tund.

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Erki Savisaar, palun!

13:01 Erki Savisaar
Aitäh, austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Tegemist on väga tõsise probleemiga, millele see eelnõu annab täiesti mõistliku lahenduse. Miks te seda eelnõu ei toeta?

13:01 Viktoria Ladõnskaja
Ma saan aru, et teie küsimus on põhjustatud sellest, et teid ei olnud sel hetkel saalis, kui ma eelmistele küsimustele vastasin. Ma loetlesin põhjusi, miks see eelnõu ei ole päris selline, et ka mina saaksin praegu selle poolt hääletada. Ma pigem jätan hääletamata, mitte sellepärast, et ma ei taha seda mõtet toetada, vaid sellepärast, et see eelnõu on minu arvates toores. See on minu isiklik arvamus, mitte komisjoni arvamus.

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Andres Ammas, palun!

13:01 Andres Ammas
Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav ettekandja! Kas komisjoni istungil rahast ka räägiti? Mulle jäi see eelmise ettekandja jutust natuke arusaamatuks. Kõik me siin saalis ju ilmselt tahame õpetajate palka tõsta. Kui palju selle jutuks oleva idee rakendamine riigilt lisaraha võtaks ja kust see tuleks?

13:01 Viktoria Ladõnskaja
See on väga hea küsimus. Aga nagu eelmine ettekandja mainis, seletuskirjas reaalseid arve süsteemi tehnilise elluviimise kohta ei ole. Ju siis projekti maksumus, nagu ta siin puldis ütles, ongi null ja sellepärast me rahast nii palju ka ei rääkinud.

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Jaak Madison, palun!

13:01 Jaak Madison
Aitäh, austatud Riigikogu aseesimees! Hea ettekandja! Ma võtan sõnasabast kinni. Te ütlesite, et eelnõu on väheke toores, seda teie isikliku arvamuse põhjal, ehk siis põhimõttega te olete nõus, aga sooviksite eelnõu natukene parandada, täiendada, kohendada. Kas te oleksite siis nõus võtma ette koostöö Keskerakonna fraktsiooniga, seda eelnõu täiendama ning tulema välja uue, parema ja tõhusamaga? Või

äkki hoopis laseme selle eelnõu kenasti järgmisele lugemisele ja IRL-i fraktsioon teeb või teie ise Riigikogu liikmena teete parandusettepanekuid ning kohendate seda siis sobivamaks ja toimivamaks? Mis te arvate sellest ettepanekust?

13:01 Viktoria Ladõnskaja
Ma veel kord rõhutan, et Eesti Õpetajate Liidu esindaja, kes käis komisjonis, ütles, et vajadus asendusõpetajate süsteemi järele on, kuid eelnõu sisaldab palju vastuolulist. Seda rõhutan ka mina, see on ka täpselt minu arvamus ja sellepärast ma praegu selle ettepanekuga nõustuda ei saa. Aga kindlasti peaks töötama ideega edasi. Laine Randjärv, kes on meie komisjoni juht, tegi ettepaneku, et huvigrupid arutaksid teemat omavahel edasi ning otsiksid lahendusi.

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Märt Sultsi!

13:02 Märt Sults
Hea eesistuja! Head kolleegid, aitäh teile arutelu eest ja suur tänu kaasaelamise eest! Aga siin jäi kõlama kaks lauset, mida ma tahan selgitada. Üks oli see, et ma mitte mingil juhul e-lahendusi ei pooldanud ja vastasin selle ettepaneku peale ei. Jah, ma vastasin ei, aga e-lahendus tähendab e-õpikut, internetipõhist õppimist, see tähendab seda, et otsitakse Google'ist, nagu see praegu noorte seas on hästi popp. "Mis see sõna tähendab?" – "Ah, guugelda!" Eks ta ole. Keegi enam ei küsi, kõik guugeldavad, täishäälikud kaovad eestikeelsest kirjavarast ära ja tekib mingisugune internetipõhine jura. Lugu ongi selline: e-lahenduste eitamine tähendab, et e-õppematerjale tuleks võimalikult vähe kasutada, kui ei ole just surmahäda. Õppimine on protsess, mis toimub inimeselt inimesele. Kui see käib internetipõhiselt, siis on natuke naljakas. Kõige raskem tunnikontroll praegusel ajal koolis on see, kui kasutada võib ka telefoni. Kui õpilane lööb Google'isse sisse mingi termini, siis saab ta 120 vastet. Millist neist ta loeb? Ja ongi kogu jutt. Sellepärast oligi see e-õppe eitamine. Seesama puhverkoda on tegelikult internetipõhine, see on seda kindlasti. Aga e-õpe – nii palju kui võimalik, tuleb säilitada inimene-inimene-süsteemi. Nii palju kui võimalik ja annaks Taara, et see oleks võimalik veel hästi kaua aega.
See väide, et asendusõpetaja pole pädev, on sõna otseses mõttes õpetajatele näkku sülitamine. Õpetaja on väga pädev ja tal ei ole mitte mingit probleemi minna ühest klassist teise ja anda õpilastele professionaalselt edasi oma kätteõpitud õppeainet. Minul on selle kohta üks elukogemus. Kunagi aastaid tagasi, 10, 12 või 13 aastat tagasi, pakkusin ma ühele kesklinna koolile eksperimenti, et Tallinna Kunstigümnaasiumi kõik õpetajad lähevad sinna kooli ja annavad seal kõiki tunde, samal ajal kui kesklinna eliitkooli õpetajad tulevad Tallinna Kunstigümnaasiumisse ja annavad seal terve päeva kõike tunde. Mis te arvate, kumma kooli õpetajad keeldusid? Aitäh teile!

13:02 Aseesimees Jüri Ratas
Hea ettekandja, ma tänan! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Eelnõu 248 kohta muudatusettepanekuid laekunud ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on panna eelnõu 248 esimesel lugemisel lõpphääletusele.
Head ametikaaslased, kuna otsuse eelnõu 248 nõuab Riigikogu koosseisu häälteenamust, siis teeme enne lõpphääletust kohaloleku kontrolli.
Kohaloleku kontroll
Kohalolijaks registreerus 59 Riigikogu liiget, puudub 42.
Panen lõpphääletusele eelnõu 248. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Poolt 30 ja vastu 7 Riigikogu liiget, erapooletuks jäi 4. Ettepanek ei leidnud toetust. Eelnõu 248 langes menetlusest välja. Oleme kolmanda päevakorrapunkti käsitlemise lõpetanud.

---

4. 12:22 Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse muutmise seaduse eelnõu (262 SE) esimene lugemine

13:01 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume neljanda päevakorrapunkti juurde. Algab väliskomisjoni algatatud väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse muutmise seaduse eelnõu 262 esimene lugemine. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli Eerik-Niiles Krossi! Saalis on väga suur lärm. Ma palun, austame ettekandjat ja neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad kuulata!

13:01 Eerik-Niiles Kross

Hea Riigikogu aseesimees! Head kuulajad! Ma teen sissejuhatuse väliskomisjoni algatatud ja põhiseaduskomisjonis menetletavale väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse muutmise seaduse eelnõule. Kolm sõna selle eelnõu saamisloost. Selle algatas väliskomisjon ilma Vabariigi Valitsuse ettepanekuta, nii et see on selline väike Riigikogu initsiatiiv, mis ei ole kahjuks liiga tavaline. Mulle teeb head meelt, et ka Riigikogu on midagi ette võtnud meie üldise ohupildi kooskõlla viimiseks seadustega või vastupidi. Selle seaduseelnõu läbikirjutamiseks või läbivaidlemiseks moodustati töörühm, kuhu kaasati ka Siseministeeriumi, Välisministeeriumi, kaitsepolitsei, väliskomisjoni ja põhiseaduskomisjoni esindajad. Seaduse teksti kirjutas valmis Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakond.
Miks sellist seadusmuudatust tarvis on? Praegu kehtib meil tegelikult küllalt korralik väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadus, aga seda ei ole vastavas osas alates 2010. aastast muudetud. Mõtleme hetkeks rahvusvahelise olukorra peale. Vahepeal on alanud põgenikekriis, maailmas on terrorismikriis, Ukrainas on sõda, Venemaa on agressiivne. Nii Euroopa kui ka meie regiooni ohupilt on väga oluliselt muutunud.
See eelnõu puudutab ainult seaduse § 29, mis annab õigusliku aluse sissesõidukeelu kehtestamiseks. Siin on neli kohta, mida tahetakse täpsustada. Esiteks, kehtivas seaduses on sissesõidukeelu kehtestamise aluseks see, kui isik töötab vaenulikus luureteenistuses, kuigi sõna "vaenulik" seaduses ei ole, sest seadus on meil neutraalne ja pime, nagu me teame. Ettepanek on laiendada seda alust isikutele, kelle kohta on teada, et nad on agendid või mõjuagendid ehk on seotud julgeolekuasutustega. Teiseks, praeguse loogika järgi peab inimene keelu saamiseks olema rikkunud inimõigusi või teinud midagi kurja Eestis, aga kui ta on seda teinud Iraagis, Põhja-Koreas, Venemaal või Hiinas, siis see otseselt ei ole aluseks, miks teda Eestisse mitte lasta. Nüüd tehakse ettepanek, et kui on teada, et isik on rikkunud jõhkralt inimõigusi mõnes teises riigis, siis see võiks olla piisav alus, miks teda Eestisse mitte lasta. Loogika on see, et äkki ta tuleb sama asja ka siia tegema, kuigi on palju juhtumeid, kus me teame, et ta tõenäoliselt tuleb Eestisse hoopis spaasse ega kavatse siin inimõigusi rikkuma hakata. Samas, kui ta on seda teinud kusagil mujal, on see piisav alus, miks me teda siia ei soovi.
Kolmas muudatusettepanek on natuke seotud teisega ja puudutab julgeolekuasutuste ohuhinnanguid. Kui kaitsepolitsei või välisluureamet oma ohuhinnangus leiab, et keegi, kes teadaolevalt on toetanud terroristlikku organisatsiooni või kuulub mõnda kuritegelikku organisatsiooni või mõnda inimõigusi rikkuvasse organisatsiooni, võib olla ohtlik, kuigi ta ise ei ole midagi kurja teinud, siis piisab ohuhinnangust, et kasutada seda alusena sissesõidukeelu kehtestamiseks.
Neljas valdkond on mõneti praegu veel Siseministeeriumiga vaidluse all. Ütlen vahele, et Vabariigi Valitsus on oma seisukoha selle seaduseelnõu kohta esitanud. Nad laias laastus toetavad seda, aga neil on mõned täpsustavad ettepanekud. Me vaidleme selle eelnõu üle kindlasti komisjonides edasi. Kui vaadata praegust hübriidsõja olukorda, siis näeme, et mõneti viib see seaduseelnõu Eesti õigusruumi uute ohtudega ja hübriidsõja olukorraga kooskõlla. See puudutab eriti seda neljandat valdkonda. Ettepanek on viia seadusesse selline punkt, et sissesõidukeelu aluseks muutub sissesõidukeeld mõnda teise NATO või Euroopa Liidu riiki. Praegu on Eestis võimalik kehtestada kas Euroopa Liidu sissesõidukeeld või Eesti enda oma. Aga tegelikult ei ole ohud peaaegu kunagi enam lihtsalt Eesti ohud – on ka neid, aga neid on vähem –, pigem on tegemist just regionaalsete ohtudega, väga harva on ka üleeuroopalisi ohtusid. Võib öelda, et see punkt annaks mõneti võimaluse arvestada regionaalseid ohtusid. Kui näiteks kellelgi on sissesõidukeeld Soome või Leetu või Poolasse, siis piisab sellest, kui meie julgeolekuasutused hindavad ohtu ja mõistavad, miks tal on selles riigis sissesõidukeeld, et panna see isik ka Eestis sissesõidukeelu alla.
Ma vastan ennetavalt kiiresti mõnele küsimusele, mida te kindlasti esitada tahate. Esiteks on mult küsitud koridorides, kas see ei ole mitte ülereguleerimine. Kindlasti mitte, see on pigem uute ohtude arvestamine. Nii nagu me praegu tänapäevastame julgeolekupoliitika aluseid, nii näeme, et ka see seadus on osaliselt ajale jalgu jäänud ja me peame seda muutma, sest meie vastased arvestavad just

nimelt meie õigusruumi nõrkade külgedega ja otsivad seal auke, et meid kahjustada.
Paljud teist teavad, et Eestis kehtib selline seadus nagu rahvusvahelise sanktsiooni seadus, ja on küsitud, miks me ei taha muuta rahvusvahelise sanktsiooni seadust, selle asemel et muuta väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadust. On tõsi, et suur osa muudatusettepanekutest käsitlevadki rahvusvahelist elu ja rahvusvahelisi ohte, aga rahvusvahelise sanktsiooni seaduse reguleerimisala puudutab juba kehtestatud rahvusvahelisi sanktsioone ja nende rakendamist Eestis. See seadus ei ole ette nähtud selleks, et kirjutada sinna aluseid, mis puudutavad Eesti sisejulgeolekut, aga ei ole rahvusvaheliselt veel sanktsioneeritud. Nii et kõnealune seadus on just nimelt see õige seadus.
On küsitud, kas need ohud on teoreetilised. Seletuskirjas on näited, mis ei puuduta otseselt Eestit, on toodud näiteid Saksamaalt ja Venemaalt. Võib tuua ka hiljutise näite Prantsusmaalt, kui jalgpallihuligaanid, kes püüti Prantsusmaal Euroopa meistrivõistluste ajal kinni, sest nad rikkusid korda ja ilmselt olidki läinud sinna selleks, et rahutusi tekitada, saadeti riigist välja ja pandi sissesõidukeelu alla. Kuna neile ei olnud kehtestatud sissesõidukeeldu naaberriikides ega olnud ka Euroopa Liidu sanktsiooni, siis oli neil imelihtne kohe läbi Hispaania või Portugali jälle tagasi tulla. Kõik see on täna ka meie elu. On palju näiteid, kui oleks võinud selles seaduses kehtestatud alustega ära hoida mõne ohu, aga seda ei õnnestunud teha, tegutseda sai alles siis, kui inimene oli juba Eestis ja siin midagi korda saatnud. Siis tekkis alus ta välja saata, kuigi oleks võinud seda teha juba piiril. Ma ei hakka detailidesse minema, paljud nendest asjadest ei ole ka avalikud. See on minu poolt kõik. Aitäh!

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Aitäh! Teile on küsimusi. Peeter Ernits, palun!

13:01 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Erinevalt sinust ei ole ma olnud luurega seotud ja mul ei ole ühtegi riiki ka sissesõidukeeldu olnud. Mulle meeldib, et initsiatiiv tuleb aeg-ajalt ka Riigikogu poolt. Aga seleta mulle kui inimesele, kes ei tea asjast midagi, miks see nüüd nii äkiline on ja miks sellest Euroopa Liidu sissesõidukeelust või Eesti omast ei piisa. Kust see king sinu meelest kõige rohkem pigistab, et sa sellega praegu välja tulid?

13:01 Eerik-Niiles Kross
Mis puudutab kiirust, siis ülemäära kiiresti ei ole seda eelnõu tegelikult ette valmistatud. Esimest korda arutati seda väliskomisjonis juba läinud aasta kevadel, nii et see on meil varsti poolteist aastat n-ö marineerinud. Küsimuse teisele osale vastan, et ega ei taheta kehtestada uut sissesõidukeeldu kui sellist. Tahetakse lihtsalt olemasolevas seaduses täpsustada sissesõidukeelu aluseid. Me räägime ikka Eesti sissesõidukeelust.

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Mihhail Stalnuhhin, palun!

13:01 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Seletuskirjas on mainitud Magnitski asja, midagi muud mitte. Mul ei jätku aega, et rääkida, milles selle asja sisu on ja millised asjaolud selle kaasusega kaasnesid. Traagiline juhtum, jah, aga kahjuks surevad inimesed ka vanglas. Eestiski me paar korda aastas loeme, et üks või teine inimene on vanglas ennast üles poonud või on tema surma asjaolud lihtsalt udused. Me teame, et terves maailmas on selliseid asju. Ma loodan, et sa tead väga hästi, mida tähendab näiteks Abu Ghraib.

13:01 Eerik-Niiles Kross
Kahjuks liigagi hästi.

13:01 Mihhail Stalnuhhin
Seletuskirjas Abu Ghraibi mainitud ei ole, aga Magnitskit on. Kas sulle ei tundu see kuidagi ühepoolne?

13:01 Eerik-Niiles Kross

Me oleme sellest ka varem rääkinud. Ma olen mõelnud, kas kuidagi oleks võimalik teha parandusettepanekuid eelnõu seletuskirja kohta. Targemad on mulle öelnud, et vist ei ole. Kui me loeme eelnõu teksti, siis näeme, nagu ma eelnevalt ka rõhutasin, et see tekst on täiesti neutraalne. Tegelikult kasutan ma hea meelega võimalust ja loen kõnealuse paragrahvi ette. Selle paragrahvi järgi on sissesõidukeelu kehtestamise aluseks ka see, kui "on andmeid või on põhjendatult alust arvata, et välismaalane on osalenud või aidanud kaasa välisriigis toimunud inimõiguste rikkumistele, mis on endaga kaasa toonud isiku surma, raske tervisekahjustuse, tema alusetu süüdimõistmise kuriteos poliitilistel motiividel või muu raske tagajärje". Tegelikult olime ka selles omavahelises jutuajamises ühel nõul, et selle paragrahvi sõnastust saab iseenesest rakendada kõikide niisuguste juhtumite puhul, st seda võib rakendada Hiina sõjaväelaste suhtes, kes on Tiibeti külasid põletanud, Ameerika seersantide suhtes, kes on Iraagis vange piinanud, nende suhtes, kes on Magnitskit kiusanud, jne. Nii et kui küsimus on ühes seletuskirjas toodud nimes, siis ma ütlen, et see on lihtsalt üks kõigile tuntud näide, mis selgitab, mis laadi alusega on tegemist.
Ma olen täiesti valmis jätkama komisjonis arutelu selle üle, kas see, mis näiteid on kasutatud seletuskirjas, kuidagi mõjutab seaduse teksti. Aga veel kord toon välja, mida see punkt uuendab tegelikult Eesti õigusruumis. Kuna elu on väga rahvusvaheliseks muutunud – ohud on rahvusvahelised, on uued ohumudelid, näiteks valmistatakse ette inimesi, keda võidakse saata Eestisse või Lätti või Leetu mingisuguse kindla plaaniga ja kelle paberid on puhtad –, siis on see ühest küljest ennetav meede ja teisest küljest sanktsioneeriv meede. Praegu meil sellist alust ei ole. Ma arvan, et sellise punkti kehtestamine kaitseb kõigi Eesti kodanike ja Eesti elanike huve.

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Ain Lutsepp, palun!

13:01 Ain Lutsepp
Aitäh, härra eesistuja! Austatud kõneleja! Kuidas on see küsimus seadusandlikult lahendatud meie liitlasriikides, kui see on üldse lahendatud? Teiseks, kas sissesõidukeeld Soome või Rootsi hakkab sellisel juhul kehtima ka Eestis?

13:01 Eerik-Niiles Kross
Ma alustan teisest punktist. Automaatselt ei hakkaks ühegi teise riigi sissesõidukeeld Eestis kehtima. Praegu kehtib Eestis automaatselt Euroopa Liidu sissesõidukeeld, kui Euroopa Liit selle kehtestab. Aga kui soomlased, taanlased või portugallased on kellegi oma riiki sissesõidukeelu saanute nimekirja pannud, siis automaatselt ei tähenda see midagi. Küll aga annab see võimaluse kasutada seda alusena, kui me leiame, et see isik on ebasoovitav ka Eestis. Teine kaalutlus, mida selle aluse loomiseks on pakkunud ka Siseministeerium oma ettepanekutes, on näiteks seesama juhtum, mida ma mainisin – jalgpallihuligaanid Prantsusmaal. See kaitseb mõnes mõttes tegelikult liikumisvabadust Schengeni ruumis. Prantsusmaal juhtus ju see, et pärast jalgpallivõistluste ajal toimunud korduvaid sissesõidukeelu rikkumisi kehtestati piirikontroll, mis on seal siiamaani. Kui te lendate Prantsusmaale Euroopa Liidu sees, ka siis te läbite piirikontrolli. Me kaitseksime ka, ütleme, Soome huve, kui me näiteks ei laseks mõnel Soome riiki sissesõidukeelu saanute nimekirjas oleval inimesel Tallinkiga üle mere minna.
Teie esimene küsimus oli teiste riikide kohta. See on reguleeritud üsna erinevalt. Euroopa Liidus on mõningad suhteliselt pehmed ja inimõigusi arvestavad hoiakud, mida me muidugi aktsepteerime. Üks neist on see, et kõiki neid haldusotsuseid saab kohtus vaidlustada. See jääb ka meil niimoodi. Valitsusel on endiselt tõendamiskohustus. Ta peab siiski põhjendama selles ulatuses, mis otseselt ei kahjusta riigi julgeolekut, mille alusel on see keeld kehtestatud. Just selle tõttu on oluline, et meil oleksid need alused seaduses kirjas, muidu oleks see põhjendamine väga ebamäärane. Paljudes liitlasriikides on see üldse täitevvõimu pädevuses, näiteks USA-s, nagu ma omal nahal väga hästi olen tundnud. Neid aluseid ei peeta vajalikuks selgitada ja võib-olla ei olegi mingeid selgitusi, täitevvõim lihtsalt otsustab, et selle tüübi paneme nimekirja ja kogu lugu. Seda teed ei taha me minna. Me läheme ikkagi sellist Euroopa teed, kus üritatakse saavutada tasakaal riigi huvide ja isikuvabaduste vahel.

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Mihhail Stalnuhhin, palun!

13:01 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Ega mul teksti vastu eriti midagi ei olegi. Me oleme ju mitu korda sinuga sellest rääkinud, eks ole, ja selle võimaliku jalgpallifännide kaasuse näite tõin sulle mina. Aitäh, et sa seda praegu siin kordad! Aga arendame seda situatsiooni edasi. Oletame, et ettevõtja Venemaalt on Eestis investor. Eestile on ta väga kasulik, aga ta on Moskva Dinamo fänn ja läheb selle meeskonnaga Portugali. Ükskõik, kas ta seal midagi tegi või ei, aga ta saab Portugali sissesõidukeelu. Ta oli selles grupis, mis seal märatses, ja saab sissesõidukeelu. Sinu ettepaneku järgi ei saa see inimene, kes investeerib Eestisse, enam siia tulla. Aga siin ei ole tal mitte mingit jalgpallihuvi, siin Moskva Dinamo ei käi ja tõenäoliselt lähiaastatel siia ei tulegi. Kuidas me hakkame neid probleeme lahendama?

13:01 Eerik-Niiles Kross
Sellist automaatsust ei teki. Selle eelnõuga luuakse lihtsalt alus, mis annab kaalutlusõiguse. Kui inimene on Eestis investor ja ta on olnud koos grupiga, mille mõned liikmed on rikkunud seadusi ja sattunud võib-olla Portugalis sissesõidukeelu alla, ja kui ka meie hindame seda isikut ohtlikuks, siis saab valitsus seda alust edaspidi kasutada. Aga mingit sellist automatismi, et kõik, kes on jalgpallifännid, lähevad automaatselt keelu alla, loomulikult ei ole. See oleks täiesti jabur.

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Ma palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Andres Anvelti!

13:01 Andres Anvelt
Härra juhataja! Head kolleegid! Riigikogu põhiseaduskomisjon arutas kõnealust eelnõu teisipäeval, 20. septembril k.a. Peale komisjoni liikmete olid kohale kutsutud eelkõneleja, algataja ehk väliskomisjoni esindaja, Ruth Annus, Siseministeeriumi kodakondsus- ja rändepoliitika osakonna ... Vabandust! Ele Russak ja Katerin Peärnberg, sama osakonna nõunikud, olid neljanda päevakorrapunkti arutelu juures, Ruth Annust ei olnud.
Kuna eelkõneleja juba üksikasjalikult kirjeldas seaduseelnõu sisu, siis ma ei hakka teie lugupeetud aega selle peale raiskama. Toon välja mõne märksõna, mida ka Siseministeeriumi esindaja esile tõi. Kõigepealt tutvustas ta Vabariigi Valitsuse seisukohti ning selgitas, et Vabariigi Valitsus otsustas eelnõu põhimõtteliselt toetada, olles enne otsuse tegemist ära kuulanud Kaitseministeeriumi, Siseministeeriumi ja Välisministeeriumi seisukohad. Aruteludesse olid kaasatud ka kaitsepolitsei ning Politsei- ja Piirivalveamet. Ta tõi välja, et eelnõu esimest ja teist punkti on Vabariigi Valitsus otsustanud täielikult toetada. Kolmanda punkti kohta tahaks Vabariigi Valitsus teha väikseid täpsustusi, sest tegemist on rahvusvahelise sanktsiooni seaduses ettenähtud alusega. Vabariigi Valitsuse esindaja arvas, et see võiks olla kehtestatud rahvusvahelise sanktsiooni seadusega.
Samuti selgitas Siseministeeriumi esindaja, et mis puudutab eelnõu punkti 4, siis ka kehtiv seadus võimaldab kasutada Kaitsepolitseiameti ohuhinnangut ja seda praktikas tehaksegi. Küsimus on lihtsalt selles, et tuleb ära näidata seos ohuhinnangu ja konkreetse isiku vahel. Seega, Vabariigi Valitsus ei toeta eelnõu punktis 4 sätestatud muudatust, kuna see säte sellisel kujul ei anna lisandväärtust.
Viies punkt näeb ette, et ainuüksi asjaolu, et välismaalasele on mõnes Euroopa Liidu või NATO liikmesriigis või Schengeni konventsiooni liikmesriigis kehtestatud sissesõidukeeld, saaks olla aluseks talle ka Eestis sissesõidukeelu kehtestamiseks. Siseministeeriumi esindaja selgitas, et Vabariigi Valitsus on seisukohal, et päris nii seda keeldu kehtestada ei saa, vaid tuleb ära näidata, et kui isik on ohuks ühe liikmesriigi julgeolekule, kuidas ta sellest tulenevalt on ohuks Eesti julgeolekule. Kui mingil põhjusel ei ole isikule kehtestatud Schengeni sissesõidukeeldu, aga tegelikult vajadus regionaalse sissesõidukeelu järele on olemas, siis on võimalik näidata, et isik ei ohusta mitte üksnes Eesti Vabariigi, vaid ka mõne teise riigi avalikku korda ja julgeolekut. Vabariigi Valitsus teeb ettepaneku seda punkti muuta ja sõnastada järgmiselt: "... on põhjendatult alust arvata, et välismaalase Eestis viibimine võib ohustada Eesti Vabariigi või teise Euroopa Liidu liikmesriigi, Schengeni konventsiooni liikmesriigi või Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsiooni liikmesriigi julgeolekut, avalikku korda, kõlblust või teiste isikute tervist."
Siseministeeriumi esindaja kirjeldas, kuidas sissesõidukeelu kehtestamise kohta jagatakse eri riikide partnerteenistuste kaudu informatsiooni. Kui Kaitsepolitseiamet saab infot, mis põhjusel on mõni riik isikule sissesõidukeelu kehtestanud, siis ei tohi seda Eestis kahjuks kohtule näidata ehk kohtuliku

kontrolli võimalus võib ära kaduda. Sellisel juhul on probleem, ega eelnõu ei lähe mingil määral põhiseadusega vastuollu.
Komisjoni liikmete vahel toimus elav arutelu. Nagu eelmine ettekandja siin juba selgitas, ka kehtiva väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse § 29 kehtestab sissesõidukeelu alused, mis ei ole sisuliselt mitte ükski automaatselt kehtestuvad, nende ja ka lisatud muudatuste puhul on tegemist ikkagi kaalutlusõigusega, mida kasutab Siseministeerium koos oma valitsemisala asutustega, mistõttu ei pea seda nimistut võtma kui absoluutset kohustust. Nii nagu ka eelkõneleja ütles, on ju sellel isikul, kes tunnetab, et tema õigusi on kuidagi rikutud, iga punkti puhul olemas ka kaebeõigus.
Peale selle küsisid komisjoni liikmed, kas on olnud konkreetseid juhtumeid, mille pärast see seaduseelnõu on nüüd ka meie lauale jõudnud. Siseministeeriumi esindaja ütles, et õnneks ei ole Eesti Vabariigi territooriumil kõik julgeolekuohud realiseerunud, aga tuleb arvestada tänapäeva maailma reaalsust ja seda, et Schengen on piirideta ala ja inimeste liikumist kontrollitakse vähe, ning sellepärast on enamik § 29 sätteid tegelikult ennetavalt kehtestatud.
Komisjoni liige Mihhail Stalnuhhin märkis, et temal on eelnõu suhtes negatiivne hoiak, sest eelnõu seletuskirjas on näitena ära toodud Sergei Magnitski juhtum, seega ei ole tegemist enam neutraalse, objektiivse eelnõuga. Ta väitis, et eelnõu algatajad peaksid kaaluma võimalust võtta eelnõu seletuskirjast välja kõik selle, mis viitab otseselt Venemaale, mis on 30% Eesti elanike ajalooline kodumaa. Selle peale küsis Kalle Laanet, komisjoni esimees, kas eelnõu algataja on nõus seletuskirja muutma selliselt, et seletuskirjas ei oleks Sergei Magnitski näidet. Eelnõu algataja esindaja Eerik-Niiles Kross vastas, et algataja ei ole sellega nõus.
Siis tulid menetlusotsused. Komisjoni esimees Kalle Laanet tegi ettepaneku saata eelnõu 262 esimesele lugemisele 27. septembriks ehk tänaseks ettepanekuga eelnõu esimene lugemine lõpetada. Selle poolt oli 4 komisjoni liiget (Kalle Laanet, Mart Nutt, Andres Anvelt ja Andre Sepp), vastu ei olnud keegi ja erapooletuks jäi Stalnuhhin, Mihhail. Komisjoni esimees tegi ettepaneku määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks kümme tööpäeva ehk 11. oktoober 2016 kell 17.15 (selle poolt olid kõik komisjonis kohal olnud liikmed) ja eelnõu ettekandjaks siinkõneleja. Sellega selle päevakorrapunkti arutelu lõppes.

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Hea ettekandja, ma tänan teid! Küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Keskerakonna fraktsiooni esindaja Mihhail Stalnuhhini!

13:01 Mihhail Stalnuhhin
Palun 5 + 3 minutit!

13:01 Aseesimees Jüri Ratas
Kaheksa minutit.

13:01 Mihhail Stalnuhhin
Härra juhataja! Lugupeetud kolleegid! Ega tihti ei tulda siia rääkima sellises küsimuses, milles ollakse erapooletu, st ei olda kuum toetaja ega vastane, aga siiski on meil, millest siin rääkida. Algatajate esindaja tõi oma esimestes lausetes plussina välja, et see eelnõu ei ole valminud mitte ministeeriumis, vaid väliskomisjonis. Hoolimata kogu lugupidamisest selle komisjoni vastu kahtlen ma sügavalt, kas väliskomisjon peaks tegelema õiguskomisjoni või Siseministeeriumi asjadega. Igaüks võib muidugi tegelda ükstaspuha millega, ärge võtke seda kui demokraatia kitsendamist, aga tõenäoliselt on ministeeriumis profid olemas ja neid on seal ilmselt ka rohkem.
Üks argument selle kohta, miks oli vaja seda eelnõu algatada, oli see, et seda seadust pole muudetud, nagu jäi kõlama, 2010. aastast. (Vahelehüüe.) Ah? Seda paragrahvi, tore. Meil on praeguseks tõenäoliselt 1600, 1700 või 1800 seadust. Oleks huvitav vaadata, kui paljusid neist – mitte paragrahve, vaid seadusi tervikuna – pole muudetud. Ma arvan, et viimase kümne aasta jooksul pole vähemalt pooli nendest seadustest, 600–800, keegi näpugagi liigutanud. Nii et see ei ole mingi argument.
Nüüd räägime seletuskirjast. Ma tahan teile meelde tuletada mõnda asja. Kui kohus jääb mõnikord hätta sellega, kuidas seadust tõlgendada, siis mida ta teeb? Tellib seaduse analüüsi. Mis siis aluseks võetakse? Aluseks võetakse seletuskirjad. See on igapäevane praktika. Rääkida, et see on kõigest seletuskiri, on äärmiselt vale. Seletuskiri on väga tähtis dokument. Kui ta seda ei oleks, siis poleks teda

üldse vaja. Ma tahan teile meelde tuletada – muuseas, ka väliskomisjonis kõlas see argument –, et preambul on seletuskiri. Ma tuletan meelde, et paar sõna ühes preambulis lasid omal ajal põhja Eesti-Vene piirilepingu, kusjuures mitmekordselt. Seepärast on seletuskiri väga tähtis. Praegu jäi niiviisi, ilma argumentideta kõlama, et las see lause lihtsalt jääb sinna, et see nagu oleks määrav.
Ma ei hakka kordama seda, mis siin küsimustes kõlas. Seletuskirja on pandud sisse Magnitski, aga võtame neid näiteid üle maailma. Mul pole midagi selle vastu, kui sinna tuleb mingi Hiina näide. Kõik, mis oli seotud selle väljakuga, mis selle nimi oligi, Tian'anmen, kõik, kes selles osalesid, paneme ka sisse. See on üldtuntud asi. Mul on terve mapp selliseid artikleid täis: see Ameerika seersant, kes jõi ennast täis, läks baasi kõrvale külasse ja tappis maha kolm perekonda, kokku 13 inimest; need mehed, seersandid või kes nad olid, kes märatsesid Abu Ghraibis jne. Väide ühepoolsuse kohta ei ole lihtsalt sõnamäng ja see ei ole soov õigustada mingi riigi poliitilist olukorda. Lihtsalt siis, kui see eelnõu on kallutamata, võib keegi seda ka tõsiselt võtta.
Meie kasutame sõnu pahatihti üsna toorelt. Me peaksime tegelema sisemiste probleemidega, sellesama integratsiooniga 2017. aastal. Selle asemel tuleb meie tubli peaminister välja ja ütleb, et meil polegi transiiti vaja. Kus on praegu need transiidifirmad? Mul on palju tuttavaid nende hulgas, kes vanasti väga edukalt transiidifirmasid juhtisid. Nad on nüüd kuskil üsna kaugel, Eestisse ei ole neil jäänud enam ei autojuhte ega oma baasi. Need on need sõnad, eks ju. Ah, meil ei ole vaja seda gaasitoru! Tore! Las 2000 töökohta lähevad Soome, tollal oli see sissetulek igal aastal miljardites kroonides, aga las see läheb Soome ja Rootsi. Loosungite nimel me kaotame majandusliku kasu. See ei ole normaalne.
Miks ma siin seisan? Sest täpselt samuti, rahulikult olen ma selgitanud seda komisjonis. Oli võimalus see lause rahulikult välja võtta ja olekski kõik. Ülejäänud tekstis ma probleemi ei näe. On muidugi ka selliseid rumalusi nagu see, millest ma rääkisin. Inimene saab sissesõidukeelu Kreekasse, sest ta näiteks tegi vales kohas midagi valesti. Vanglasse teda ei panda, aga sissesõidukeeld kehtestatakse. Riigid ei pea selgitama ei talle ega kellelegi muule, mille pärast see sissesõidukeeld on kehtestatud, ega seletagi. See inimene võib olla Eestile lojaalne edukas ärimees või näitleja, kes tahaks tulla siia oma kunsti näitama või tuua siia oma investeeringuid. Ja siin ei ole mingit, nagu te ütlesite, kaalutlusalust, seda ei ole. Siin on öeldud niiviisi, et kui tal on mingis teises Euroopa Liidu või NATO riigis sissesõidukeeld, siis see kehtib ka Eestis. Täpselt niiviisi hakataksegi seda tõlgendama.
Seda meie debatti ei kuula õnneks peaaegu mitte keegi. Siin saalis on praegu 20–25 inimest ja see on meie kõigi suur saladus. Seda kõike ei hakka keegi lugema, välja arvatud juhul, kui see lause jääb seletuskirja. Ma kohe ütlen, et ma ei hakka mingit muudatusettepanekut tegema ega oma fraktsioonile peale käima, et me teeksime selle muudatusettepaneku, sest see ei saa lõpmatuseni kesta, et näitad, kus on viga tehtud. Transiiti on vaja, gaasitoru on vaja, sadamaid on vaja – ilma selleta ei vea lihtsalt välja. Selle kordamisest tekib teatud väsimus. Me oleme kõik ära rääkinud. Ma sain aru, et algatajate esindajal ei ole selle ettepaneku vastu põhimõtteliselt mitte midagi. Tehke seda omal initsiatiivil, võtke järgmisel põhiseaduskomisjoni istungil see lause lihtsalt välja ja ongi rahu majas. Kõik ülejäänud asjad, mis siin seaduseelnõus on, meile täiesti sobivad. Aitäh!

13:01 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni esindaja Henn Põlluaasa!

13:01 Henn Põlluaas

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Tahan natuke rääkida selle eelnõu sünni tagamaadest. Nagu eelnõu esitaja ütles, see ei sündinud üleöö, kiirustades ega ülejala, töö selle eelnõuga algas eelmise aasta kevadel ja eelnõu algatamine on tingitud just nimelt praegusest geopoliitilisest ja poliitilisest olukorrast, kogu sellest olukorrast, milles me täna oleme, millega me oleme vastastikku ja millega me peame tegelema. See ei ole tekkinud lihtsalt tühjalt kohalt. Siia ei puutu see, kui palju meil on seadusi, mis on tänaseni muutmata või mida on juba muudetud. Lihtsalt tekkis konkreetne vajadus tegelda väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduse muutmisega, kuna kehtiv redaktsioon ei taga kõige paremal viisil ja kõige suuremal määral Eesti riigi julgeolekut. Just nimelt see on selle eelnõu mõte ja sisu. See on ju ka meie ning meie ametkondade ja jõustruktuuride eesmärk: tagada Eesti ühiskonna ja Eesti riigi julgeolek.
Väliskomisjon arutas seda eelnõu korduvalt, kohal olid kaitsepolitsei esindajad ning Siseministeeriumi, Välisministeeriumi ja meie enda Riigikogu Kantselei juristid. Sellega tehti tõesti väga-väga tõsist tööd.

Sõnastus muutus mitu korda, midagi täiendati, midagi võeti ära. Nii et see on ikkagi suure töö ja vaeva tulemus.
Vaatame, mis siin kirjas on. Tõepoolest, see eelnõu ei ole ju mõeldud mingisuguste suvaliste inimeste tagakiusamiseks, et lihtsalt kehtestame kellelegi keelu, kuna ta meile ei meeldi või kuskil Portugalis, nagu siin näide oli, on talle riiki sisenemise keeld pandud. See annab ikkagi meie enda ametkondadele palju parema aluse kaalutleda ja põhjendada, miks mõnda isikut ei tohiks just Eestisse lasta. Siin on ju üsna põhjalikult välja toodud, mis on need alused, millal me keeldume teatud isikuid Eestisse laskmast. Selle eelnõuga töötati edasi ka põhiseaduskomisjonis. Mina julgen küll öelda, et see on eelnõu, mida meil tasuks kõigil toetada, ja kutsun üles kõiki häid kolleege seda toetama. Aitäh!

14:01 Aseesimees Jüri Ratas
Aitäh! Nüüd ma juhatajana fikseerin, et rohkem kõnesoove ei ole. Lõpetan läbirääkimised. Aga järgmist protseduuri ei saa ma teile öelda, jätkame menetlemist homme. Tänane istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 13.02.